

Saara Sirén

Vauvan tarpeet näkyville

Helsingin ensikoti Triangeli-perheyksikköön tuotettu
ohjaajien opas lapsilähtöisestä
Vauvayhteisöpalaverista

Tekijä Otsikko	Saara Sirén Vauvan tarpeet näkyville — Helsingin ensikoti Triangeli-perheyksikköön tuotettu ohjaajien opas lapsilähtöisestä Vauvayhteisöpalaverista
Sivumäärä Aika	40 sivua + 2 liitettä 29.10.2010
Tutkinto	Hyvinvointi ja toimintakyky
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaajat	Lehtori Katriina Rantala-Nenonen Lehtori Riikka Tiitta
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Vauvayhteisöpalaveria, jota pidetään Helsingin ensikoti ry:n Vallilan toimipisteen Triangeli-perheyksikössä. Vauvayhteisöpalaveri on viikoittainen erityinen lapsilähtöinen ryhmätuokio, jossa käsitellään yhteisön asioita vauvojen näkökulmasta hyödyntäen vauvaperheen ryhmätoiminnan elementtejä. Opinnäytetyön aihe tuli perheyksikön ohjaajilta viimeisen työharjoitteluni aikana. Triangeliperheyksikön ohjaajien mielestä aiempi Vauvayhteisöpalaveri kaipasi työhön suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Opinnäytetyön päätavoitteena oli tehdä perheyksikön ohjaajille opas Vauvayhteisöpalaverista.</p> <p>Kyseessä oli toiminnallinen opinnäytetyö, jonka toteutus eteni kolmessa vaiheessa. Työn ensimmäisessä vaiheessa kartoitin teoriatietoa aiheesta sekä olemassa olevaa osaamista ja toimintamalleja asiantuntijoiden teemahaastatteluilla. Näiden tietojen perusteella muodostin suunnitelman ohjaajien oppaasta. Työn toisessa vaiheessa kokosin suunnitelman perusteella oppaan kansien väliin. Kolmannessa vaiheessa julkaisin Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaan Triangeli-perheyksikössä.</p> <p>Käsittelin opinnäytetyössä yhteisöhoidon periaatteita, lapsilähtöisyyden teoriaa, lasten oikeuksia tulla kuulluksi sekä vauvojen ryhmätoiminnan käytäntöjä. Työn taustateoriasta tuli moninainen, koska tämän kaltaista lapsilähtöistä vauvoille suunnattua yhteisöpalaveria ei ole ennen pidetty.</p> <p>Ohjaajien opas sisältää oppaan käyttöohjeet, yhteisöpalaverin rakenteen, palaverin tavoitteet, vinkkejä ohjaajille sekä Vauvan tarvekartan, josta ohjaajat saavat palaverien teemat käyttöön. Ohjaajien oppaan lisäksi tein Vauvayhteisöpalaveri-kertoihin pehmustetun alustan, joka kuvastaa Vauvojen tarvekarttaa. Triangeli-perheyksikön ohjaajilta saamani palaute kolmelta Vauvayhteisöpalaverikäyttökerralta olivat poikkeuksetta positiivisia. Ohjaajien mielestä Vauvayhteisöpalaverin suunnitteluun ei kulunut paljon aikaa ja opas on hyvä tällaisenaan. Ohjaajien lisäksi vauvat ja äidit olivat ihastuneet uuteen pehmustettuun alustaan. Ohjaajien opas on monistettavissa ja sovellettavissa muihin ensikoti-perheyksiköihin. Jatkossa työtä voi kehittää keräämällä vanhempien näkökulmia Vauvayhteisöpalaverista ja yhdistää ne asiantuntijanäkökulman kanssa.</p>	
Avainsanat	lapsilähtöisyys, Vauvayhteisöpalaveri, Vauvan tarvekartta, yhteisöhoito

Author	Saara Sirén
Title	Baby's needs are noticeable: a Guidebook for the Mother and Child Home Counselors about the Baby Community Meeting
Number of Pages	40 pages + 2 appendices
Date	29 October 2010
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katriina Rantala- Nenonen, Senior Lecturer Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>The purpose of this final project was to develop the Baby Community Meeting. It is held in Triangeli –family unit. This family unit belongs to the Helsinki Mother and Child home of Vallila district. The Baby Community Meeting is a weekly held child-oriented group session, where community matters are discussed from a child's point of view. In addition, this meeting consists of functional elements from mother-child group sessions. The idea of my final project came from the counselors of the family unit. The counselors wanted the Baby Community Meeting to be well-planned with goals and focused purpose. The main goal of this final project was to write a guide book of the Baby Community Meeting for counselors.</p> <p>The functional project was realized in three phases. During the first phase theoretical background was charted out. Besides the theoretical background, I wanted to include existing methods and expertise by interviewing four mother-child group specialists. The guidebook of the Baby Community Meeting was planned based on this information. In the second phase I gathered the background information into the guide book form. In the third phase I presented the guide book to counselors of family unit.</p> <p>In the final project I dealt with the principles of community care, theory of child-orientation, children's rights to be heard and policies of baby group sessions. There was no other Baby Community Meeting in the field, therefore my final project's theoretical background was versatile.</p> <p>The guide book of the Baby Community Meeting consists of instructions, structure of the Baby Community Meeting and its goals. The guidebook also holds every theme of the community meeting by using the Map of Baby's Needs. Furthermore, I made a soft blanket, which reflects the Map of Baby's Needs. The feedback from the counselors was positive. Counselors thought that my final project help them to plan better the Baby Community Meeting. My opinion is that future studies on this topic should focus on hearing the clients' point of view as well and apply the Baby Community Meeting to other family units.</p>	
Keywords	community care, child-orientation, the Baby Community Meeting, the Map of Baby's Needs

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja lähtökohta	2
3	Helsingin ensikoti ry	4
	3.1 Triangeli-perheyksikkö	5
	3.2 Perheyksikön asiakkaat	6
4	Vauvayhteisöpalaveri	6
5	Yhteisöhoito	7
	5.1 Yhteisöhoidon käsite	8
	5.2 Yhteisöhoidon historia	8
	5.3 Yhteisöhoidon periaatteet	10
	5.3.1 Yhteisöpalaveri	10
6	Lapsen oikeus tulla kuulluksi	11
7	Lapsilähtöisyys	13
	7.1 Lapsilähtöisyys käsitteenä	13
	7.2 Lapsilähtöisen kasvatuksen historia	14
	7.3 Lapsilähtöinen työmenetelmä	14
	7.3.1 Vauvan tarvekartta	15
	7.3.2 Vauvan tarvekartan käyttökokemukset	17
8	Ryhmätoiminta vauvaperheiden kanssa	17
	8.1 Ryhmän koko	18
	8.2 Ryhmän kesto ja tapaamiskerrat	18
	8.3 Ryhmän ohjaajat	19
	8.4 Ryhmän ulkoiset ja sisäiset puitteet	19
	8.5 Tuttuus ja yllätyksellisyys	20
	8.6 Haasteellinen vanhemmuus	20
9	Opinnäytetyön toteutus	21

9.1	Suunnitteluvaihe	21
9.1.1	Teoriataustan selvitys	23
9.1.2	Asiantuntijoiden haastattelut	25
9.2	Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan kokoaminen	27
9.2.1	Ohjaajien oppaan sisältö	28
9.3	Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan julkaisu	30
10	Arviointi tuotteesta ja prosessista	31
10.1	Palaute Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaasta	31
10.2	Oma arvioni tuotteesta	33
10.3	Oma arvioni prosessista	35
11	Pohdinta ja johtopäätökset	37
	Lähteet	40
	Liitteet	
	Liite 1. Vauvayhteisöpalaverin alusta	
	Liite 2. Opinnäytetyölupa	

1 Johdanto

Jos vauvat osaisivat puhua, mitä he meille kertoisivat? Nälästään, hellyyden kaipuustaan vai kiittäisivätkö he huomioivasta hymystä ja huolenpidosta? Vauva kutsuu ja houkuttelee vanhempaansa hoitamaan ja hoivaamaan itseään ilmein, äänin ja elein. He ovat syntymästään lähtien kykeneviä ja halukkaita viestittämään ja ilmaisemaan tunteuksiaan, vaikka he eivät tunteuksiaan itse vielä ymmärtäisi (Almquist, Kanninen 2004:18). Ensimmäisen vuoden aikana vauva oppii tuntemaan itsensä häntä hoitavan ihmisen kautta. Vauva tarvitsee vierelleen vanhemman, joka tunnistaa ja vastaa vauvan tarpeisiin oikein ja oikea-aikaisesti. Kun vauvan tarpeita tunnustetaan johdonmukaisesti, kehittää se vauvaa tuntemaan itsensä ja lopulta tunnistamaan omia tarpeitaan. Vanhemmilla on vastuu vauvan tarpeiden tunnistamisessa.(Kempainen 2008: 36.)

Vauvan tarpeiden tunnistaminen vaatii vauvaa hoitavalta vanhemmalta sensitiivisyyttä havaita vauvan viestit ja vastata niihin siten, että vauvan tarvetila tulee kohdatuksi (Laakso 2008:24). Vauvojen viestien tulkitseminen ei ole helppoa, mutta se on välttämätöntä, jotta lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuu häntä koskevissa asioissa. Näin määrittelevät YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, Suomen perustuslaki ja lastensuojelulaki.(Taskinen 2008:14.)

Opinnäytetyöni tarkoitus on kehittää Vauvayhteisöpalaveria, joka pidetään Helsingin ensikoti ry:n Vallilan toimipisteessä, Triangeli-perheyksikössä. Vauvayhteisöpalaveri on erityinen viikoittain pidettävä lapsilähtöinen ryhmätuokio, jossa käsitellään yhteisön asioita vauvojen näkökulmasta hyödyntäen vauvaperheen ryhmätoiminnan elementtejä. Triangeli-perheyksikön ohjaajien mielestä nykyinen ryhmätuokio tarvitsee suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta ryhmätoimintaan.

Vauvayhteisöpalaverin kehittämisidea tuli perheyksikön ohjaajilta suorittaessani viimeistä työharjoittelujaksoa keväällä 2010 kyseisessä yksikössä. Opinnäytetyöaihe on minulle mieleinen, koska ensikotityö sisältää ammatilliset mielenkiinnon kohteeni: yhteisöhoidon, perhetyön ja lastensuojelun. Ammatillisten mielenkiinnon kohteiden lisäksi Vauvayhteisöpalaverin erityisyys kiehtoo minua. Yhteisöhoidon toiminnallista periaatet-

ta eli yhteisöpalaveria ei ole ennen käytetty perheyksiköiden viitekehyksessä keinona, jolla tavoitetaan vauvayhteisön näkökulma yhteisöasumisessa.

Opinnäytetyöni päätavoitteena on kehittää Vauvayhteisöpalaveria tekemällä Triangeli-perheyksikön ohjaajille helppokäyttöinen opas Vauvayhteisöpalaverista. Ohjaajien oppaan tarkoitus on tukea ja helpottaa perheyksikkö Triangelin ohjaajia pitämään viikoittaista Vauvayhteisöpalaveria ja vastata näin perheyksikön ohjaajien toiveisiin suunnitelmallisesta, tavoitteellisesta ja tarkoituksenmukaisesta ryhmätuokiosta. Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien opas kulkee kirjallisen raportin mukana.

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys on moninainen. Vauvayhteisöpalaverissa yhdistyvät sekä yhteisöhoidon ja lapsilähtöisyyden periaatteet että lapsen oikeus tulla kuulluksi ja ryhmätyöskentely vauvaperheiden kanssa. Teoreettisen taustan tueksi haastattelen teemahaastatteluin vauvaperheiden ryhmätoiminnan ammattilaisia ensikodin ulkopuolelta. Keräämäni taustatiedon pohjalta tuotan perheyksikkö Triangelin ohjaajille oppaan Vauvayhteisöpalaverista. Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa pidän fokukseni siinä, miten voin ohjaajien oppaalla nostaa vauvojen äänen Suomen suurimassa ensikotiperheyksikössä kuuluviin.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja lähtökohta

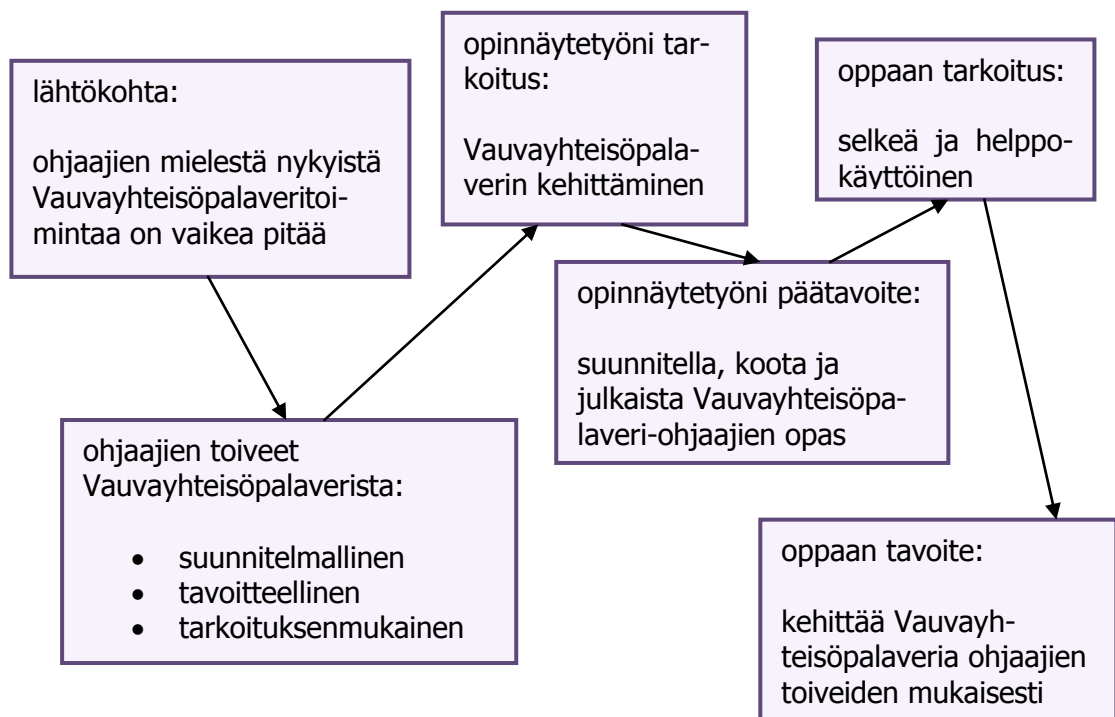
Opinnäytetyöni tarkoitus on kehittää Triangeli-perheyksikön Vauvayhteisöpalaveria. Sain opinnäytetyöni aiheen Triangeli-perheyksikön ohjaajilta keväällä 2010. Tuohon aikaan suoritin viimeistä työharjoittelujaksoani kyseisessä perheyksikössä. Perheyksikön ohjaajien mielestä nykyistä Vauvayhteisöpalaveritoimintaa on vaikea pitää, koska ryhmätoiminnalla ei ole selkeitä sääntöjä toiminnan sisällöstä eikä määriteltyä teoriataustaa. Nykyistä palaveria jokainen perheyksikön ohjaaja pitää omalla tavallaan. Ohjaajat toivovat Vauvayhteisöpalaveritoiminnan kehittyvän suunnitelmalliseksi, tavoitteelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi ryhmätoiminnaksi.

Minun tarkoituksena on opinnäytetyöllä vastata työelämän tarpeeseen ja kehittää Vauvayhteisöpalaveria ohjaajien toiveiden mukaisesti. Olen päättänyt kehittää perheyksikön Vauvayhteisöpalaveria tekemällä ohjaajille oppaan palaverista. Vilkan ja

Airaksisen (2003: 9) mukaan yhtenä toiminnallisen opinnäytetyön muotona voi olla ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, jonka luomisella tavoitellaan käytännön toiminnan ohjeistamista. Haluan ohjaajien oppaalla laatia ryhmätoiminnalle selkeät yhteiset raamit, joiden puitteissa jokainen ohjaaja voi omalla persoonalla, ammattitaidolla ja kokemuksella pitää Vauvayhteisöpalaveria.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyöni päätavoitteena on suunnitella, koota ja julkaista Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien opas. Päätavoitteen toteuttaminen tarkoittaa käytännössä aineiston keräämistä Vauvayhteisöpalaveritoiminnasta, aineiston kokoamista oppaan muotoon ja lopulta oppaan julkaiseminen perheyksikön ohjaajille. Julkaistavan oppaan on tarkoitus olla ohjaajille selkeä ja helppokäyttöinen työväline, jota käytetään mielellään tukemaan omaa työtä.

Ohjaajien oppaan tavoite on puolestaan oppaalla kehittää Vauvayhteisöpalaveria ohjaajien toiveiden mukaisesti. Tuleva Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien opas pyrkii välillisesti viestittämään ohjaajille kuinka tehdä ryhmätoiminnasta suunnitelmallista, tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista.

Kuvio 1. Toiminnallisen opinnäytetyöni kulku lähtökohdasta tavoitteeseen

Hakalan (2004: 29) mukaan työelämälähtöinen opinnäytetyö takaa opinnäytetyön tekijälle aiheen ajankohtaisuuden ja relevanttiuden. Olen tyytyväinen kun sain Triangeliperheyksiköltä lopputyöni aiheen. Uskon, että työelämäharjoittelusta ja sen jälkeisen keikkatyöntekijän taustasta on minulle hyötyä opinnäytetyön teossa. Koen myös työelämälähtöisen opinnäytetyöni motivoivan minua tekemään parhaani, koska onnistuneella työllä voi todella vaikuttaa työelämän sisältöön. Työelämälähtöisyyden lisäksi aiheeni yhteys ennalta tuttuun työyhteisöön saa minut tekemään työni eteen entistä enemmän töitä, koska haluan näyttää perheyksikölle ammatilliset kykyni.

Jotta onnistun vastaamaan kehittämistyön haasteisiin, on minun käytävä avointa vuoropuhelua perheyksikön ohjaajien kanssa. Ohjaajien opas on tarkoitettu heidän työyhteisöön, joten opinnäytetyöprosessin erivaiheissa minun on pidettävä mielessä oppaani kohderyhmä. Perheyksikön ohjaajien lisäksi koen vauvojen tarpeiden kuulemisen tärkeäksi. Vauvayhteisöpalaverin tarkoitus on nostaa vauvojen ääntä yhteisössä, jossa muuten vauvojen äänet ovat vaarassa jäädä vanhempien äänien taakse. Haluan opinnäytetyölläni nostaa esille lasten tasavertaiset oikeudet tulla kuulluksi ja vahvistaa vauvojen ääntä Vauvayhteisöpalaverilla.

3 Helsingin ensikoti ry

Ensi- ja turvakotien liitto ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tarkoituksena on ehkäistä perheväkivaltaa, tukea vanhemmuutta ja perhettä ja turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen. Ensi- ja turvakotiyhdistyksiä on Suomessa yhteensä 28, joiden keskusjärjestönä toimii ensi- ja turvakotien liitto. Tämän lastensuojelujärjestöliiton tehtäviin kuuluu koordinaattorina toimiminen ja alueverkostojen luominen, jäsenyhdistysten tukeminen, koulutustoiminnasta vastaaminen, tiedotus- ja kehittämistoiminta sekä yhteydenpito hallintoon ja kansainvälisiin yhteistyöjärjestöihin. Liitto on vakiintunut vauvaperhetyön ja perheväkivallan asiantuntijaksi sekä lasten ja perheiden etujen valvojaksi. Ensi- ja turvakotipalvelut ovat yksityisiä sosiaalipalveluita. Toiminnan tärkeimpiä rahoittajia ovat kunnat, RAY ja Lasten Päivä Säätiö. Palveluja valvovat kunnat, lääninhallitukset sekä Sosiaali- ja terveysministeriö. (Helsingin ensikoti ry:n perehdytyskansio 2008.)

Helsingin ensikoti ry on lastensuojelujärjestö, joka vastaa liiton toiminnasta Helsingin alueella. Helsingin ensikoti ry:n ensimmäinen toiminta alkoi jo vuonna 1942 Vallilassa naisliikkeiden toimesta. Tarkoituksena tuohon aikaan oli antaa turvaa ja huolenpitoa aviottomille äideille ja vauvoille.(Heinänen 2002:32.) Vaikka ajan saatossa ensikotityö on moninaistunut ja moniammatillistunut, on sen toiminnan lähtökohdat turvata ja huolehtia perheistä yhä säilyneet. Nykyään Helsingin ensikodin työ on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä, kuntouttavaa perhehoitoa sekä vanhemmuuden tukemista ja vahvistamista. Ensikodin päätehtävä on valvoa lapsen edun toteutumista. Kaikilla Helsingin ensikotiyksiköillä on yhteinen hallinto- ja taloustoimisto Vallilassa. Helsingin ensikoti ry:n palveluja voivat käyttää kaikista Suomen kunnista tulevat perheet, näin ollen palvelut ovat valtakunnallisia.(Helsingin ensikoti ry:n perehdytyskansio 2008.)

3.1 Triangeli-perheyksikkö

Helsingin ensikoti ry:n Vallilan toimipisteessä sijaitsee Triangeli ja Kaneli-perheyksiköt. Yksikön asiakkaat ovat keskenään hyvin samankaltaisia, mutta yksiköiden hoidon painotuksilla ja asiakasmäärillä on eroavaisuuksia. Kumpaankin perheyksikköön asiakkaat valikoituvat asiakkaan tarpeiden sekä yhteisön rakenteen mukaan. Sekä Triangelin että Kanelin hoito perustuu yhteisöllisyyteen. Triangeli-perheyksikkö on Kanelin yksikköä puolet suurempi, joten asiakasta sijoittaessa huomioidaan asiakkaan toimintakyky ryhmässä ja arvioidaan kummasta yhteisöhoidon muodosta perhe saa tarvittavan tuen.(Helsingin ensikoti ry 2010.)

Yhdeksän perhepaikkainen Triangeli-perheyksikkö tarjoaa asukkailleen ympärivuorokautista yhteisöhoitoa. Tämä Suomen suurin ensikotiperheyksikkö noudattaa yleisiä Helsingin ensikotihoidon tavoitteita. Yleinen hoidon tavoite on lapsen ikätasoa vastaavan hoivan ja kehityksen turvaaminen työskentelemällä perheen kanssa. Jokaisella perheyksiköllä on Helsingin ensikotihoidon tavoitteen lisäksi omat tavoitteet, perustehtävät ja hoidon painotukset. Triangeli-perheyksikön perustehtävänä on kiintymyssuhteen syntyminen lapsen ja vanhempien välille, perheen sisäisen vuorovaikutuksen lisääminen ja paraneminen sekä arjen hallinta. Triangeli-perheyksikkö tukee vanhempia huolehtimaan vauvansa psyykkisestä ja fyysisestä kehityksestä. Työskenteilymenetelminä käytetään muun muassa musiikkiterapiaa sekä videotyöskentelyä.

Erilaisilla työmenetelmillä on tarkoitus tukea vauvan ja vanhemman positiivista suhdetta ja opetellaan vauvan kanssa selviytymään arjessa.(Helsingin ensikoti ry:n perehdytyskansio 2008.)

3.2 Perheyksikön asiakkaat

Triangeli-perheyksikön asiakkaat ovat vanhemmuudessa ja elämänhallinnassa runsaasti tukea tarvitsevat vauvaperheet. Runsaasti tukea tarvitsevat perheet ovat esimerkiksi teinivanhemmat, maahanmuuttajaperheet sekä perheet, joissa on mielenterveys- tai elämänhallintaongelmia tai heikkolahjaisuutta. Perheen asiakkuus voi alkaa äidin ollessa raskaana tai vauvan syntymän jälkeen. Asiakkaaksi perheyksikkö Triangeliin haetaan ottamalla yhteyttä yksikön sosiaalityöntekijään. Triangeli-perheyksikkö tarjoaa pitkäaikaista 6-12 kuukauden kestävästä laitoshoidosta asiakkailleen. Hoitojakson alussa asiakkaalle, niin äidille kuin vauvallekin, nimetään omaohjaaja, joka tukee ja arvioi perhettä ja perheen tilannetta läpi hoitojakson.(Helsingin ensi- ja turvakotien liitto ry 2009.)

4 Vauvayhteisöpalaveri

Vauvayhteisöpalaveri on ollut toiminnassa syksystä 2009 lähtien. Vauvayhteisöpalaverin idea lähti sen hetkisten asiakkaiden toiveista järjestää vauvoille mieluinen ryhmätuokio, joka käsittelee vauvayhteisön asioita. Palaverin idean taustalla vaikutti viikoittainen asiakkaiden yhteisöpalaveri, joka miellettiin negatiivisävytteiseksi ja liian lyhyeksi käsitelläkseen vauvayhteisön asioita aikuisten asioiden rinnalla. Perheyksikkö Triangeli on ainoa ensikotiperheyksikkö, jossa tämän kaltaista ryhmätoimintaa pidetään. Palaverin pitävät vuoroin vaihtuvat kaksi perheyksikön ohjaajaa joka torstaiamu.

Huolimatta siitä, että alkuperäisen idean keksineet asiakkaat ovat päättäneet ensikotiasumisen, perheyksikön ohjaajat ovat jatkaneet palaverin pitoa uusien asukasparheiden kanssa. Vauvayhteisöpalaverin ideana on jäljitellä vanhemmille suunnattua yhteisöpalaveria. Tämä palaveri poikkeaa vanhemmille suunnatusta palaverista sen näkökulman takia. Vauvayhteisöpalaverissa tavoitellaan vauvan näkökulmaa ni-

mensä mukaisesti. Palaveri on osa perheyksikön hoitomenetelmää, mutta siihen osallistuminen on vapaaehtoista. Palaveriin osallistutaan perheinä.

Nykyisellä Vauvayhteisöpalaverilla ei ole yhteistä sovittua linjaa siitä, mitä palaverissa käydään läpi ja mitä toiminta sisältää. Jokainen ohjaaja vuorollaan toteuttaa viikoittaista palaveria omalla ammattitaidollaan, persoonallaan ja vauvaperheiden ryhmäkokemuksillaan. Palaverien pito on ajoittain nähty ohjaajien keskuudessa työllääksi, koska palaverin toiminta on epämääräistä ja siitä puuttuu punainen lanka.

Tässä opinnäytetyössä otan selvää, mistä teoriataustoista Vauvayhteisöpalaveri koostuu, mikä palaverin punainen lanka on, mitä ohjaajien tarvitsee tietää onnistuneen ryhmätoiminnan pidosta ja miten palaveritoiminnasta saadaan suunnitelmallista, tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista.

5 Yhteisöhoito

Vauvayhteisöpalaverin idea on jäljitellä perheyksikössä pidettyä yhteisöpalaveria. Yhteisöpalavereita pidetään yksikössä viikoittain, koska Triangeli-perheyksikkö toteuttaa asumisellaan ympärivuorokautista yhteisöhoitoa (Triangelin esite 2010). Tästä huolimatta yksikössä järjestetty yhteisöhoito ei määritä kaikkea perheyksikön toimintaa, vaan se on osana tukemassa perheiden kokonaisvaltaista hoitoa (Helsingin ensikoti ry:n perehdytyskansio 2008). Murton (1997:240) mukaan yhteisöpalaverit kuuluvat yhteisöhoidon toiminnallisiin peruseriaatteisiin ja niiden tarkoitus on tukea yhteisön perustaa.

Murto (1997:46) painottaa, että yhteisöllinen hoito tulisi sopeuttaa niihin olosuhteisiin, missä sitä järjestetään. Triangeli-perheyksikön yhdeksän perheen asiakasmäärän vuoksi yksikkö tarvitsee selkeät yhteiset yhteisön säännöt, jotta yhteisön toimivuus säilyy. Yksikkö velvoittaa jokaista yhteisön jäsentä noudattamaan yhteisöasumisen sääntöjä. Yhteisön tärkeimmät ja tarkoin laaditut säännöt koskevat vauvojen läsnäolon huomioimista yksikön arjessa. Yhteisön sääntöjen tarpeellisuutta ja niiden noudattamista valvotaan viikoittaisissa yhteisöpalavereissa.

5.1 Yhteisöhoidon käsite

Murton (1997:13) mukaan yhteisöhoidolla tarkoitetaan tietoista koko yhteisön käyttämistä hoidollisten, kuntoutuksellisten ja kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Toisin sanoen yhteisöhoidossa kaikki, mitä yhteisössä tapahtuu, pitäisi palvella hoidollisia, kuntoutuksellisia tai kasvatustavoitteita. Yhteisöhoidon käsite kattaa niin fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kuin terapiaan, kuntoutukseen ja kasvatukseen liittyvät periaatteet. Näiden painotus vaihtelee yhteisötyypistä toiseen.

Yhteisöhoito -käsitteen rinnalla kulkee muita yhteisöhoitoon viittaavia käsitteitä kuten yhteisökasvatus, yhteisökuntoutus ja terapeuttiset yhteisöt. Käsitteen käyttö vaihtelee yhteisön toimintakuvan ja -ympäristön, tavoitteiden ja suuntauksien välillä. Kaipio (1999: 201) käyttää yhteisökasvatus -käsitettä viitattaessaan sillä päiväkoteihin, kouluihin, laitoksiin tai aikuisopistoihin. Toisin kuin yhteisökasvatuksen käsite, yhteisökuntoutuksen käsite sijoittuu toistuvasti päihdehuollon ammattikentälle (Eskola - Jauhiainen 1994:46; Lehtonen 1990:23). Puolestaan Murton (1997:17) mukaan terapeuttisiksi yhteisöiksi voidaan väljästi luokitella kaikki yhteisöt, jotka pyrkivät parantamaan potilaiden tai asukkaiden tilaa tarjoamalla mahdollisuuksia kykyjen kehittymiseen, työhön ja yhteisön johtamiseen.

Niin kuin edeltä voi todeta, yhteisöhoito -käsitteen rinnalla kulkevien käsitteiden pääteokset Suomessa sijoittuvat yhteisöhoidon tavoin 90-luvulle. Tämän jälkeen teoksia on täsmennetty, mutta niiden pääpiirteet ovat säilyneet samoina. 2000 -luvulla yhteisöhoidon ja sen rinnalla kulkevien käsitteiden kirjajulkaisuja on vaikea löytää. Yhteisöhoito tuntuu olevan muutoksessa. Yhteisöhoidon käsitettä käytetään pitkälti laitoksissa, joiden historia ylettyy vuosikymmenien taakse, kuten ensikotityön historiaan. Nykyään yhteisöhoidon kaltaisissa laitoksissa painotetaan individualismia ja yksilön kasvun, kuntoutuksen ja kehityksen merkitystä.

5.2 Yhteisöhoidon historia

Yhteisöhoito on kehittynyt ylhäältä psykiatrisessa hoidossa ja vammaishoidossa ja toisaalta erilaisten riippuvuuksien kuntoutuksessa. Myöhemmin yhteisöhoitoa on käytetty

muun muassa lastensuojelulaitoksissa, kehitysvammahuollossa, päiväkodeissa ja kouluissa.(Ruisniemi 2006:31.)

Jo keskiajalla on ollut perheitä ja pieniä yhteisöjä, jotka ovat ottaneet huolehtiakseen muun muassa psyykkisistä ongelmista kärsiviä pyhiinvaeltajia. 1200-luvulta alkaen Belgiassa Geelin kaupungissa oli käytäntönä, että yksittäiset perheet ottivat hoitaakseen mielisairaapotilaita. Sijaisperheyhteisö suureni ja vakiintui, lisäksi monissa perheissä toimintamalli siirtyi sukupolvelta toiselle. Toiminnassa oli mukana kirkko ja kaupunki. Geelin yhteisöä voidaan pitää vanhimpana ja suurimpana tunnettuna yhteisöhoidon muotona.(Bloor –McKeganey -Fonkert 1988:14-16.)

Yhteisöhoidon ideologia voidaan historiassa jäljittää valistusaikaan, jolloin toteutettiin monia inhimillisiä uudistuksia. Uuden aikakauden nähdään alkaneen ranskalaisesta Philippe Pinelistä, joka poisti kahleiden käytön Pariisilaisesta mielisairaalaista vuonna 1798. Pinelin seuraajaksi voidaan nähdä englantilainen William Tuke, joka perusti Yorkin retretin. Tuke kauhistui vallitsevan yhteisöhoidon raáasta asukkaiden kohtelusta ja käsittelystä. Tuke uskoi, että ihmisarvoinen kohtelu parantaa ihmismieltä, ei alarvoiset olosuhteet ja epäinhimillinen kohtelu. Myöhemmin toimintamallia alettiin kutsua moraaliseksi hoidoksi. Tämän toimintamallin myötä seurasi lakimuutoksia niin Yhdysvalloissa kuin Englannissakin.(Murto 1997:13–16.)

Murton (1997:15) mukaan etenkin lasten ja nuorten kasvatuksellisia yhteisöjä perustettiin 1800–1900 lukujen vaihteessa. Anton Makarenkon johdolla vuosina 1888–1939 toimi Neuvostoliitossa kasvatukselliset kollektiivit, jotka olivat tarkoitettu kriminaaleille ja heitteille jätetyille lapsille ja nuorille. Jo näissä varhaisissa yhteisömalleissa korostuivat inhimillisyyden ja tasa-arvoisuuden periaatteet sekä mielekkään työn merkitys hoito- ja kasvatustyössä.

Suomessa puolestaan yhteisöhoito on alkanut kehittyä 1960 – luvulla Sopimusvuoriyksikön psykiatrisena toimintana (Anttinen- Ojanen 1984) ja toisaalla 1970-luvulla Jyväskylässä Kalevi Kaipion johtamassa poikakodissa (Kaipio 1999:32). Yhteisöhoidon muotoutuminen nykyiseksi yhteisöhoidoksi on kestänyt vuosisatoja. Yhteisöhoito on kehittynyt entisaikojen mielisairaaloissa, lastenkodeissa ja päihteiden käyttäjien kuntoutuskodeissa. Jo näissä varhaisimmista kasvatusyhteisöissä korostuivat tasa-

arvoisuuden ja inhimillisyyden perusarvot yhteisön asukkaiden ja henkilökunnan välillä. Nämä arvot ovat myöhempien yhteisöhoidollisten ja -kasvatuksellisten suuntausten ydintä.(Murto 1997:13-15.)

Nykyään erityisesti päihdehuollossa yhteisöhoito nähdään toimivana kuntoutusmenetelmänä. Yhteisöhoidon vaikutuksia on seurattu viimeisten 40 vuoden ajan ja niillä on Kaipion (2009) mukaan kiistattomat kuntouttavat vaikutukset. Yhteisöhoidolle on olennaista pitkät hoitajakset, jotka tukevat asiakkaan myönteistä kuntoutusta ja paluuta arkeen. Toisin sanoen yhdellä yhteisöhoitajakset saavutetaan asiakkaan kuntoutumisen kannalta tavoitteet paremmin verrattuna moniin yksittäisiin lyhyihin hoitajaksoihin. Kiistatta voi myös todeta, että yhteisöhoito tällä tavoin on taloudellisempaa.(Kaipio 2009.)

5.3 Yhteisöhoidon periaatteet

Yhteisöhoidon periaatteet voidaan jakaa toiminnallisiin ja ideologisiin peruseriaatteisiin. Toiminnallisia peruseriaatteita ovat yhteisökokoukset, työnteko, yhteisön ryhmätoiminta, käytöksen ulkoinen muutos ja yhteisön sosiaalinen rakenne. Yhteisöhoidon toiminnallisten peruseriaatteiden tarkoitus on osallistaa toimintoillaan kaikkia yhteisön jäseniä. Yhteisön jäseniksi mielletään yhteisöhoitossa niin asiakkaat, työntekijät kuin johtajatkin. Ideologisia peruseriaatteita puolestaan ovat avoimuus, rehellisyys, tasa-arvo ja vastuullisuus. Nämä periaatteet toimivat sekä opettavina että parantavina elementteinä yhteisössä.(Ruisniemi 2006:36.)

5.3.1 Yhteisöpalaveri

Niin kuin edellä on mainittu, yhteisöpalaverin pito on yhteisöhoidon yksi toiminnallisista peruseriaatteista. Triangeli-perheyksikössä yhteisöpalaveri pidetään kaksi kertaa viikossa. Toisessa palaverissa käsitellään aikuisten asioita ja toisessa vauvojen. Perheyksikön palaverit ovat vapaaehtoisia, mutta kuuluvat jokaisen asiakkaan hoitajaksoon. Perheyksikössä pidetyissä yhteisöpalavereissa asiakkaat pääsevät vaikuttamaan yhteisön asioihin omalla osallisuudellaan.

Yksi kaikkien yhteisöhoitomuotojen ja suuntauksien yhteinen tekijä on yhteisökokoukset. Yhteisökokous on foorumi, jossa käsitellään yhteisöä koskevia asioita. Se turvaa Murton (1997:240) mukaan yhteisön eheyden ja toimivuuden. Yhteisökokouksien sanotaan myös olevan yhteisöhoidon perusta, jolla on monia yhteisöhoidollisia tehtäviä yhteisössä. Yhteisökokouksen tärkein tehtävä on perustehtävän esillä pitäminen, avoimen kommunikaation turvaaminen koko yhteisössä, päätösten tekeminen kokouksen delegoiduissa asioissa, sääntöjen sopiminen ja niiden noudattamisen valvominen. Yleensä yhteisökokouksia pidetään päivittäin, viikoittain tai tarpeen mukaan. Yhteisökokouksilla on myös tärkeä tehtävä vahvistaa yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ryhmähenkeä. Yhteisökokousten funktio painottuu yhteisön jäsenten hyvinvointiin.(Murto 1997:239-241; DeLeon 2000:249-268.)

Murto (1997:221) painottaa, että jokainen yhteisön erillinen yksikkö tai osasto tarvitsee omat kokouksensa. Kokouksissa tehdään yksikköä koskevia päätöksiä ja tutkitaan yhteisön tilannetta yksilö-, ryhmä- ja ihmissuhdetasolla. Yksikköjen yhteisökokousten painopiste on yleensä hallinnollisissa ja käytännöllisissä aiheissa. Aiheita voivat olla esimerkiksi toimintojen suunnittelu ja valmistelu, tehtävien jakaminen, sääntöjen sopiminen ja niiden noudattaminen, ristiriitojen käsittely ja avoimen kommunikaation turvaaminen. Yksiköissä voidaan yhteisökokouksia käyttää myös yhteisön tutkimiseen, terapiaan ja sosiaaliseen kuntoutukseen.(Murto 1997:221-227.)

6 Lapsen oikeus tulla kuulluksi

Niin kuin Triangeli-perheyksikön aikuisilla, myös yksikön lapsilla on oikeus tulla yhteisössä kuulluksi heitä koskevissa asioissa. Näin määräävät muun muassa lastensuojelulaki, Suomen perustuslaki ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (Taskinen 2008:14). Suomen perustuslaki ja lastensuojelulaki perustuvat vuonna 1989 hyväksytyyn YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Suomessa sopimus astui voimaan vuonna 1991. Sopimus velvoittaa Suomen valtiota, kuntia, lasten vanhempia ja muita aikuisia noudattamaan sopimusta.(Lapsiasiavaltuutettu 2010.)

Vuonna 2008 Suomen lastensuojelulaki koki muutoksen Suomen ratifioimien ihmisoikeussopimusten ja YK:n uudistetun lapsen oikeuksien yleissopimuksen takia. Nykyi-

sessä lastensuojelussa halutaan tehostaa lasten ja vanhempien osallisuutta ja omalla äänellä vaikuttamista päätöksenteoissa. Lapsen mielipide on aina selvitettävä iästä riippumatta, vaikka lapsen juridinen kuuleminen koskeekin vasta 12 vuotta täyttäneitä lapsia.(Taskinen 2008:7-8.)

Lapsen kuuleminen mielletään yleensä lapsen tuottaman sanallisen kielen kuulemisena, joka alkaa keskimäärin lapsen ollessa vuoden vanha (Stolt 2008:68). Alle vuoden vanha vauva sanallisesta kielestä huolimatta pyrkii vuorovaikutukseen toisin keinoin. Hän hakee vanhemman huomiota ja vuorovaikutusta keinoin, joilla hän kykenee ilmaisemaan itseään kuten itkulla, katsekontaktilla, ilmeilyllä ja jokeltelulla. Kun lapsi ei tuota ymmärrettävää varhaista puhetta, on vanhemmalla vastuu tulkita ja vastata vauvan tarpeisiin vauvan elekieltä seuraamalla.(Mannerheimin Lastensuojeluliitto:2010.)

Vauvan viestien tulkitsemiseen tarvitaan vanhemmalta sensitiivisyyttä, jota kutsutaan myös herkkyydeksi. Vanhemman sensitiivisyys määritellään kyvyksi olla läsnä ja käytettävissä, tulkita oikein vauvan viestejä sekä vastata oikea-aikaisesti ja oikein vauvan viesteihin. Vanhemman kyky herkistyä vauvan tuntemuksen äärelle auttaa vanhempaa kuulemaan mitä vauva yrittää ilmaisullaan viestiä. Käytännössä herkistyminen vauvan viesteihin tarkoittaa vanhemman kykyä asettautua vauvan asemaan ja toimia vauvan tarpeiden ja tunnetilojen mukaisesti.(Kemppinen 2008:35; Laakso 2008:24.)

Vaikka vanhemman sensitiivisyydellä tarkoitetaan vanhemman käyttäytymistä ja tunteiden jakamista vuorovaikutuksessa vauvaan, ei vuorovaikutusta voida nähdä yksipuolisesti. Varhainen vuorovaikutus on dyadista eli kummatkin osapuolet toimivat aktiivisina osapuolina. Vuorovaikutuksen aktiivisena osapuolena vauva vaikuttaa myös vanhemman herkkyyteen tunnistaa vauvan viestejä. Dyadisuuudesta huolimatta vastuu vuorovaikutuksen syntymisestä ja ylläpidosta on kuitenkin vanhemmalla.(Kemppinen 2008:36.)

Vauvan tunnetiloihin vastaaminen auttaa vauvaa ymmärtämään että hän on tärkeä, hänen tarpeistaan huolehditaan ja hän on hyvä omana itsenä. Kyllin hyvä varhainen vuorovaikutus on perustana perusturvallisuuden ja ensimmäiselle kiintymyssuhteen synnylle. Kun lapsi voi luottaa vanhempaansa, voi hän vasta sen jälkeen luottaa itseensä. Tämän luottamuksen kokemus heijastuu myöhempiin vauvan ihmissuhteisiin ja luo

pohjan hyvälle itsetunnolle ja minäkuvulle sekä kehittää empatiakykyä.(Janhunen- Oulasmaa 2008: 64.)

7 Lapsilähtöisyys

Vauvayhteisöpalaveritoiminnassa lähestytään ryhmätuokiota lapsilähtöisesti. Koska vauvat eivät voi viestiä omia ajatuksiaan sanoin, on vanhempien ja ohjaajien otettava vastuu ryhmätoiminnan kulusta, sisällöstä ja sen pitämisestä niin että vauvojen mielipiteet yhteisössä tulevat kuulluksi.

7.1 Lapsilähtöisyys käsitteenä

Käsite lapsilähtöisyydestä ja lapsikeskeisyydestä ovat käytännössä usein kietoutuneet toisiinsa ja niitä käytetäänkin rinnakkain. Etenkin sosiaalityön puolella käsitteitä on käytetty rinnakkain, eikä niiden yhtäläisyyksiä ja eroja ole tarkemmin määritelty toisistaan. Kuitenkin varhaiskasvatuksen puolella lapsilähtöisyyttä, lapsikeskeisyyttä sekä näiden eroja ja yhtäläisyyksiä on tutkittu paremmin.

Jarmo Kinos (2002:120, 124) on pyrkinyt selvittämään aikuislähtöisyyden, lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden välisiä suhteita. Suuntauksien suhteita toisiinsa voidaan tarkastella, miten mikäkin suuntaus suhtautuu lapsikäsitteeseen. Kinoksen (2002:124) mukaan lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapsikäsitteeseen nähdään lapsen ja aikuisen välisenä tasa-arvona. Kun taas lapsikeskeisessä kasvatuksessa, lapsikäsitteeseen määrittyy aikuisen asettamissa rajoissa. Aikuislähtöisessä kasvatuksessa lapsikäsitteeseen puolestaan ymmärretään sellaiseksi, jossa lapsi on huolenpidon ja ohjauksen kohteena(Kinos 2002:124).

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lapsen kehityksen tuntemista ja tukemista ikäkauteen sopivilla tavoilla ja kehitysodotuksilla. Se ei kuitenkaan merkitse lapsen ehdoilla toimimista, vaan vastuullista aikuisuutta, joka ottaa lapsen huomioon. Lapsen huomioon ottaminen puolestaan pitää sisällään lapsen kuuntelemisen, hänen ajatustensa ja tarpeiden huomioimisen sekä yleisen hyvinvoinnin turvaamisen.(Hujala-Parrila-Lindberg-Nivala-Tauriainen-Vartiainen 1999:143; Pulkkinen-Launonen 2005:62-63.)

7.2 Lapsilähtöisen kasvatuksen historia

Lapsilähtöinen kasvatustieteellinen ajattelu on pohjautunut lapsikeskeisestä kasvatuksesta. Tämän kasvatustieteellisen ajattelun taustalla on vaikuttanut kolme lapsikeskeisyyden pääteoreetikkoa: sveitsiläis-ranskalainen Jean Jacques Rousseau, yhdysvaltalainen John Dewey ja skottilainen Sutherland Neill.(Hytönen 2008:63.) Suomeen lapsikeskeinen kasvatustieteellinen ajattelu rantautui 1900-luvun alussa, mutta se unohtui pian toisen maailmansodan jälkeen. Uudelleen lapsikeskeisyydestä alettiin kiinnostua Suomessa 1980-luvun alussa.(Hytönen 1997:15, 132-136.) Samoihin aikoihin lapsilähtöisyys erkani lapsikeskeisyydestä omaksi suuntaukseksi. Lapsilähtöisen kasvatustieteellisen ajattelun teoreetikoille ei riittänyt lapsikeskeinen kasvatustieteellinen ajattelu lapsiin kohdistuvaa kasvatusta. Ei ole riittävää, että lapsille annetaan vain näennäinen valta. Tämän asian korjaamiseksi syntyi idea lapsilähtöisyydestä.(Kinos 2002:6-7.)

Lapsilähtöinen kasvatustieteellinen ajattelu perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) uusiin painotuksiin. Näissä kyseisissä oikeuksissa painotetaan nimenomaan lasten osallisuutta, osallistumista ja vaikuttamista. Sen lisäksi suuressa arvossa ovat perinteisen huolenpidon, hoidon ja suojelun kunnioittaminen ja ylläpitäminen.(United Nations Children´s Fund 2010.)

7.3 Lapsilähtöinen työmenetelmä

Jotta perheyksikön vauvat tulevat kuulluiksi viikoittaisessa Vauvayhteisöpalaverissa, on ryhmätuokion ohjaajien käytettävä ja sovellettava lapsilähtöistä työmenetelmää ohjauksen yhteydessä.

Forsbergin (2000:10) mukaan lapsilähtöisellä työmenetelmällä tarkoitetaan lapsikeskeisyyteen ja lapsinäkökulmaa tavoittelevaa työtapaa. Toisin sanoen vauvat ja lapset nähdään arvokkaina, osaavina, kyvykkäinä henkilöinä, joita ei haluta sivuuttaa. Vauvoja ja lapsia ei tavoiteta vain puheen kautta: leikki, toiminnallisuus, tarinat ja lorutus nähdään kanavina vauvan ja lapsen maailmaan. Vauvan ja lapsen sanotaan vähät

välittävän valmiiksi normitetusta maailmasta. Tärkeää sen sijaan on spontaanisuus, hetkeen tarttuminen ja innostaminen.(Forsberg 2000:10,36-37.)

Lapsilähtöisen toiminnan suunnittelun tulee lähteä lapsesta. Lapsi toimii subjektina lapsilähtöisessä pedagogiikassa, jolloin aikuisen rooli on toiminnan sekä lapsen tukeminen. Lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen, tilan antaminen sekä kehitysmahdollisuuksiin uskomisen ovat edellä mainittujen ohella tärkeitä kasvattajan tehtäviä. Lapsille suunnatussa kasvatustapahtumassa on tärkeä muistaa, että lapsilähtöisyys on pikemminkin kasvua kuin kasvattamista. Lapsella on hyvä olla kun kasvattaja osaa arvioida ja määritellä lapsen todelliset tarpeet ja pyrkii omalla toiminnallaan myös vastaamaan niihin.(Huttunen 1989:44-47.)

Forsbergin (2000:30) mukaan aikuisen hätä on lapsen hätää näkyvämpi. Aikuisen hätä vie tilan lapsen hädältä, ellei perheen kanssa työtä tekevä pidä tietoisesti huolta myös lapsen tilanteen huomioimisesta. Jokaisen lapsen kohdalla on tarpeellista koota tapahtumat hänen näkökulmastaan. Etenkin vauvojen puhetaidon puuttuminen tuo haasteellisuutta, kun tuetaan vauvan etua.(Forsberg 2000:10, 34.) Forsbergin (2000:34) mielestä vauvojen puhetaidon puute ei niinkään ole vain kyse vauvan puutteellisesta kyvystä tai vaikeudesta viestiä vaan kyse on yhtä lailla työntekijän taitojen rajoista.

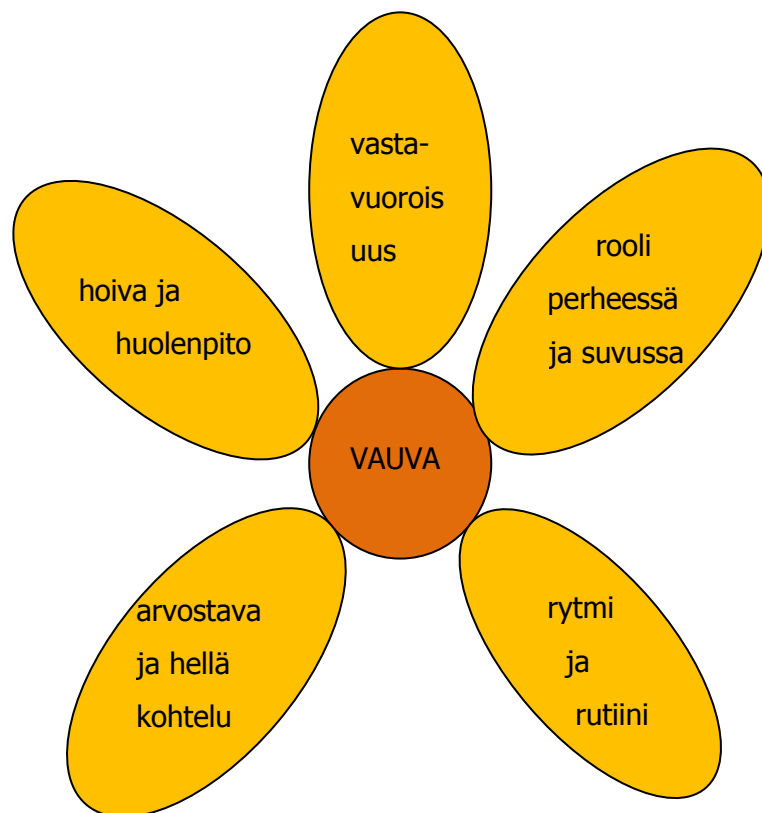
7.3.1 Vauvan tarvekartta

Päädyn käyttämään Vauvan tarvekarttaa Vauvayhteisöpalaveritoiminnan ja ohjaajien oppaan punaisena lankana. Vauvan tarvekartta sisältää viisi vauvan perustarvetta, joiden uskon toimivan Vauvayhteisöpalaveritoiminnan teemoina.

Vauvan tarvekartta on syntynyt vuonna 2007 "Vauvat näkyviksi"-työryhmän ajatukselta löytää vauvalähtöinen työskentelymenetelmä. Menetelmän tarkoituksena on antaa vanhemmille ja työntekijöille välineitä pohtia vanhemmuutta, parisuhdetta ja vauvan näkökulmaa. Vauvan tarvekartta on lähtöisin vanhemmuuden roolikartan käyttökokeuksista.(Aalto- Alarto- Jurvelin- Åkvist- Laaninen- Lukka- Manninen- Mansikkasalo- Nieminen- Slätis- Vanhanen 2007.)

Tarvekartan viisi vauvan tarvetta sisältää vauvan tarpeet kokonaisuudessaan. Kartan viisi tarvetta ovat: hoiva ja huolenpito, arvostava ja hellä kohtelu, rooli perheessä ja suvussa, tarve rytmiin ja rutiineihin ja vastavuoroisuus. Tarvekarttaa on tarkoitus käyttää tarve tai kysymys kerrallaan, prosessina, usealla eri tapaamiskerralla. Tarvekarttaa voi käyttää niin yksilötilanteissa, ryhmämateriaalina kuin kotitehtävänä.(Aalto ym. 2007.)

Kartan jokainen tarve pitää sisällään alustuksen tarpeeseen, väittämät ja kysymykset. Alustuksessa kerrotaan minkä takia tarve on tärkeä vauvan hyvinvoinnille ja minkälaisia vaikutuksia tarve onnistuessaan antaa. Väittämissä puolestaan kysytään vanhemmalta ”mikäli vauvasi osaisi puhua, olisitko seuraavista väittämistä samaa mieltä, eri mieltä vai etkö osaisi sanoa”. Kysymyksissä paneudutaan tarpeeseen tarkemmin. Jotkut kysymykset toistuvat eri tarpeissa, mutta niiden tarkoituksena on herättää pohdintaa eri tarpeen näkökulmasta.(Aalto ym. 2007.)

Kuvio 2. Vauvan tarvekartta "Vauvat näkyviksi" –työryhmän jako viiteen (Aalto ym. 2007). Kukkamallin suunnitellut Saara Sirén 2010

7.3.2 Vauvan tarvekartan käyttökokemukset

Vauvan tarvekarttaa on käytetty työmenetelmänä muun muassa Vantaan vauvaperheiden keskuksissa ja Sofian vuorovaikutusyksikössä. Ensikodissa Vauvan tarvekarttaa ei ole käytetty näkyvänä työmenetelmänä. Triangeli-perheyksikön ohjaajat tietävät Vauvan tarvekartan, mutta he eivät ole käyttäneet menetelmää sellaisenaan.

Vantaalla Vauvan tarvekarttaa on sovellettu käytäntöön Vauvakynkkä-vertaisryhmän muodossa. Vauvakynkän toiminta-ajatuksena on antaa tietoa vanhemmille vauvojen tarpeista. Vertaisryhmä järjestetään kokonaisuudessaan viisi kertaa ja jokaisella kerralla käsitellään yhtä tarvekartan tarvetta. Vauvan tarpeista tehdyt teemat ovat todettu Vauvakynkässä hyviksi ja ajankohtaisiksi.(Aalto 2010.) Teemat ovat laajoja ja yksikin teeman kysymys voi viedä tarvekartan käyttäjältä runsaasti aikaa pohtimiseen. Vauvan tarvekarttaa on tarkoitus käydä ajatuksella ja tehdä toistoja sen käytössä.(Aalto 2010; Alarto 2010.)

8 Ryhmätoiminta vauvaperheiden kanssa

Vauvayhteisöpalaveritoiminnan kohteena ovat Triangeli-perheyksikön vauvat ja heidän vanhemmat. Perheyksikön ohjaajat toimivat ryhmätoiminnan pitäjinä. Vauvaperheiden kanssa ryhmätoiminta on haastavaa, koska monta ryhmätoiminnan kannalta onnistuvaa elementtiä on otettava samanaikaisesti huomioon. Vauvaperheiden ryhmätoiminnasta on varsin vähän kirjallista tietoa, jonka takia päädyin haastattelemaan neljää vauvaperhetoiminnan ammattilaista.

Haastattelemani ammattilaiset ovat: Sofian vuorovaikutuskeskuksen sosiaaliohjaaja ja yksi Vauvan tarvekartan tekijä Liisa Alarto (Alarto 2010), psykologi, psykoterapeutti, psykologiantohtori, Theraplay vuorovaikutusterapeutti, kouluttaja ja työnohjaaja Saara Salo (Salo 2010), musiikkiterapeutti Teija Carlsson (Carlsson 2010) ja Itäisen perhekeskuksen sosiaaliohjaaja ja Vauvakynkkä -menetelmän yksi tekijä Tiiu Aalto (Aalto 2010). Seuraaviin kappaleisiin olen koonnut haastattelun tuloksia. Haastateltavilta olin kiinnostunut kuulemaan, mistä tekijöistä onnistunut vauvaperheen ryhmätoiminta muodostuu.

8.1 Ryhmän koko

Ryhmän koko eli osallistujien määrä määrittää, mitä vauvaperheiden kanssa voi ryhmässä tehdä. Yhden perheen osallistuminen voi käytännössä tarkoittaa vauvaa ja äitiä tai vauvaa ja molempia vanhempia. Alhaisin osallistujaperhemäärä ryhmälle on kolme perhettä. Ryhmän koko riippuu äitien voinnista. Salon (2010) mukaan syvästi masentuneet tai traumatisoituneet äidit vaativat intensiivisemmän ja pienemmän ryhmäkoon. Suurimmillaan vauvaperheiden ryhmä voi sisältää 4-6 perhettä. Tämä on mahdollista toteuttaa vain jos tilat antavat jokaiselle liikkumavaraa, äidit ovat hyväkuntoisia ja ohjaajia on paikalla vähintään kaksi.(Alarto 2010; Carlsson 2010; Salo 2010.)

8.2 Ryhmän kesto ja tapaamiskerrat

Vauvaperheen ryhmätoimintakerrat voivat olla kestoiltaan eripituisia. Ryhmän keston määrittävät ryhmän sisäiset tavoitteet ja lähtökohdat. Lapsilähtöisen ryhmän aktiivisuuden pituus Salon (2010) mukaan voi kestää enintään 45 minuuttia. Ryhmä voi kertatapaamisella kestää myös pidempään, jos aktiivisuus jaetaan osiin. Useissa äiti-vauvaryhmissä lounastetaan, askarrellaan, annetaan vauvanhoitoapua ja retkeillään, jolloin tapaamiskerrat saattavat kestää kahdesta kolmeen tuntia.(Aalto 2010; Alarto 2010.)

Vauvaperheen ryhmätoiminnan tapaamiskertoja on hyvä olla kaksi kertaa viikossa, mutta vähintään kerran viikossa. Ryhmätoimintaa voi järjestää useamminkin, mutta usein työntekijöiden, ohjaajien ja terapeuttien aika ei riitä useamman kerran pitämiseen.(Aalto 2010; Alarto 2010; Carlsson 2010; Salo 2010.) Hoidollisissa eli terapeuttisissa vauvaperheryhmissä on suotuisaa järjestää tapaamisia kuudesta kymmeneen kertaan. Toistuvat tapaamiskerrat tukevat ryhmäytymistä ja antavat äideille mahdollisuuden työstää omaa suhdettaan vauvoihin. Avoimet ryhmät puolestaan voivat kestää yhdestä kerrasta loputtomiin määriin, koska niiden funktio on tankkaava kokemus. Yksi kerta äiti-vauvaryhmässä jo antaa vanhemmalle vertaisryhmäkokemusta siitä, miten olla muiden äitien ja vauvojen kanssa.(Salo 2010.)

8.3 Ryhmän ohjaajat

Vauvaperheiden ryhmätoiminnan ohjaajamäärä vaihtelee ryhmän koosta riippuen. Ihanteellisin määrä neljän ja viiden perheen ryhmässä on kaksi ohjaaja (Aalto, Alarto, Salo 2010). Kaksi ohjaajaa voi vaihdella ryhmässä vetovastuuta ja toinen voi huomioida vauvaa ja toinen puolestaan äidin tarvitsevuutta (Alarto 2010). Jos äidillä on vaikeuksia osallistua ryhmään, voi perheyksiköstä tulla äidin omaohjaaja mukaan tukemaan äitiä. Äidin omaohjaaja voi tukea äitiä mallintamalla ja tuoden turvaa läsnäolollaan. (Carlsson 2010.) Aallon (2010) mukaan äiti-vauvaryhmässä voidaan myös jakaa ohjaajien tehtävät niin, että toinen ohjaajista ohjaa ryhmää eteenpäin ja toinen keskittyy vauvan ja äidin varhaisen vuorovaikutuksen positiivisiin seikkoihin ja sanoittaa sen perheille. Samojen ryhmäohjaajien paikalla olo viikosta toiseen luo ryhmään turvallisuutta ja tuttuutta (Alarto 2010). Etenkin hoidollisissa ryhmissä on tärkeää ohjaajan pysyvyys, jotta hoitoprosessi ei keskeydy uuden ohjaajan tullessa (Salo 2010).

8.4 Ryhmän ulkoiset ja sisäiset puitteet

Vauvaperheiden ryhmätoiminnan käyttämät tilat määrittävät sen mitä ryhmässä voi tehdä. Ryhmätoiminnan tilassa tulee ottaa huomioon sen väljyys ja viihtyisyys. Ryhmät joissa on lattialla vauvoja, tulee ottaa huomioon lattioiden puhtaus sekä äitien pääsy lattialle vauvojen viereen. Lapsilähtöisyys ryhmätoiminnassa voi näkyä tilan sisustuksessa: värejä, leluja ja säkkituoleja. Ryhmätilan on hyvä olla sama jokaisella ryhmätoiminta kerralla, jotta perheet tietävät minne tulla ryhmätoiminnan alkaessa. (Aalto2010; Alarto 2010.) Hoidollisessa vauvaperheen ryhmätoiminnassa saman tilan merkityksellä on suurempi vaikutus kuin ei-hoidollisilla ryhmillä. Ryhmätoiminnan tilaan ei saa liittyä huonoja kokemuksia lastensuojeluneuvotteluista tai –palaverista. Itsesään ryhmätoiminnan tila voi estää äidin ryhmään saapumiseen. Jos ryhmätoiminta on pidettävä neuvotteluhuonetilassa, vaatii se ohjaajilta valtavaa ilmapiirin muokkaamista positiivisen ryhmätoiminnan suuntaiseksi. (Carlsson 2010.)

Ryhmätoiminnan sisäisillä puitteilla tarkoitetaan Alarton (2010) mukaan ryhmän suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Etenkin vauvaperheiden kanssa ryhmätyöskentely on vaiheikasta, koska vauvojen kanssa työskentelyssä ei voi välttyä yllätyksiltä. Lapsilähtöisessä ryhmätoiminnassa ryhmän ohjaajan tulee ottaa huomioon vauvojen

vireystaso. Liian suunnitelmallinen ryhmä ei anna arjessa tapahtuville tilanteille aikaa. Ryhmän äitejä kannattaa kannustaa vapaaseen keskusteluun ja äideiltä nousseista aiheista on hyvä keskustella samalla ryhmäkerralla.(Alarto 2010; Carlsson 2010.) Lapsilähtöinen ryhmätoiminta ei saa perustua äitien keskustelun suhteesta vauvaan ja vauvan hoitoon. Vauvat väsyvät puheisiin. Lapsilähtöisessä ryhmätoiminnassa käytetään keinoja, joita vauva ymmärtää kuten leikkiä, musiikkia, laulua, koskettamista ja hoivaa. Ohjaajilla on merkitys siihen, kuinka jäsenyteen pystyvät tuomaan lapsen tarpeen esille. Parhaimmillaan äiti ja vauva hyödyntävät yhteisessä arjessa heidän ryhmässä opittuja taitoja. (Salo 2010.)

8.5 Tuttuus ja yllätyksellisyys

Carlsson (2010) painottaa, että vauvaperheiden ryhmätoiminnassa on tärkeä toteuttaa toistettavuutta. Toistettavuus tuo äideille ja vauvoille ennustettavuutta ja turvallisuuden tunnetta. Samankaltaisessa alku -ja loppulaulussa tai leikissä voi myös nähdä vauvan kehityksen. Toistettavuuden lisäksi onnistunut vauvaperheen ryhmätoiminta tarvitsee yllätyksellisyyttä. Jos jokainen tapaamiskerta on edellisen tapaamiskerran peilikuva, saattavat vanhemmat kyllästyä toimintaan. Vanhempien viihtyvyys pitää yhtäläillä huomioida, koska he tuovat vauvat ryhmätoiminnan pariin. Usein vanhempien ohella vauvatkin nauttivat yllätyksellisyydestä ja käänteistä. Yllätyksellisyys parhaimmillaan innostaa sekä äitiä että vauvaa. Onnistuneessa ryhmätoiminnassa ryhmänohjaajat "lukevat" ryhmätoimintaa ja arvioivat missä määrin toistettavuutta ja yllätyksellisyyttä voidaan käyttää ryhmän dynamiikan vahvistamiskeinona.(Carlsson 2010.)

8.6 Haasteellinen vanhemmuus

Triangeli –perheyksikön asiakkaat tulevat hoidon piiriin eri lähtökohdista. Toisilla vanhemmuus on alkanut kesken oman aikuisuuden kasvun ja toisilla omat traumaattiset muistot lapsuudesta häiritsevät vastuullisena vanhempana oloa. Yhdistävänä tekijänä perheyksikön vanhemmilla on haasteellinen vanhemmuus. Ryhmätoiminnassa Salon (2010) mukaan ensisijainen tehtävä minkä ohjaajan tarvitsee tehdä, on luoda äidin olo turvalliseksi. Tämä tarkoittaa käytännössä vahvan hoivaavan kontaktin ottamista äitiin ja turvan luomista äidin ympärille. Äiti tarvitsee tietää mitä ryhmässä tehdään ja leiki-

tään. Ohjaajan vastuulle jää että ryhmä pysyy kasassa ja kaikilla on hyvä olla. Äidin ja vauvan haasteellisessa vuorovaikutuksessa ohjaaja voi ohjeistaa äitiä kädestä pitäen, tärkeintä on että ei jätä äitiä pulaan. On väärin sanoa äidille ”leiki lapsesi kanssa hetki”, jos äiti ei siihen kykene luonnostaan. Ohjaaja toimii hoidollisessa vauvaperheen ryhmätoiminnassa mallina ja emotionaalisenä tukena äidille. Kun vuorovaikutus opitaan ja äiti alkaa itsenäisesti tuottaa vuorovaikutusta vauvan kanssa, on ohjaajan tärkeä siirtyä sivummalle. Tässä vaiheessa ohjaajan tehtävä on kannustaa, kehua ja tukea äitiä. On annettava mahdollisuus äidille sisäistää, että vuorovaikutus on hänen ja vauvan välinen asia ja näin on hyvä tehdä vauvalle. (Salo 2010.)

9 Opinnäytetyön toteutus

Tässä kappaleessa kuvaan opinnäytetyön prosessia, joka koostuu kolmesta vaiheesta: suunnitteluvaiheesta, oppaan kokoamisesta ja sen julkaisemisesta. Selvitän miten toteutin työn, mistä suunnitelmista poikkesin ja miksi. Pohdin myös prosessin eri vaiheiden onnistumisia ja siihen johtaneita tekijöitä.

Työni toteutuksessa käytin tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä hyvän tieteellisen käytännön periaatteita (2002). Käytännössä tämä ilmeni työni prosessin huolellisuudella ja tarkkuudella. Otin erityisesti huomioon lähteiden luotettavuuden prosessin aikana. Konsultoin lähteissä muun muassa yhteisötyö–kurssin opettajaa, jolta sain ideoita rikastuttamaan työni pääteorian taustaa. Huomioin myös että opinnäytetyölupani on kunnossa (Liite2) ja sain Vauvan tarvekartan tekijöiltä suullisen luvan soveltaa heidän tekemäänsä tietoa omassa työssäni.

9.1 Suunnitteluvaihe

Opinnäytetyöni toteutus sai alkunsa Triangeli–perheyksikössä tammikuussa 2010, kun sain yksikön ohjaajilta idean opinnäytetyöhöni. Tuohon aikaan suoritin viimeistä työharjoittelujaksoani kyseiseen perheyksikköön. Ohjaajat halusivat minun kehittävän Vauvayhteisöpalaverin sisältöä ja sen toimivuutta. Vauvayhteisöpalaveri oli tuohon aikaan toiminut vasta puoli vuotta. Alkuperäinen idea Vauvayhteisöpalaverista oli tullut

Triangeli-perheyksikön asiakkailta alkusyksyn 2009 aikana. Asiakkaiden mielestä yhteisöpalaverin rinnalle tarvittiin oma yhteisöpalaveri vauvoille, koska koko perheelle tarkoitettu yhteisöpalaveri oli negatiivissävytteinen eikä palaverissa ollut aikaa käydä vauvojen asioita. Perheyksikön ohjaajat päättivät asiakkaiden innoittamana järjestää vauvoille oman viikoittaisen yhteisöpalaverin nimellä Vauvayhteisöpalaveri.

Vauvayhteisöpalaverin kehittämisidean saatua pidin huolen siitä, että olin työharjoittelun puolesta joka torstaiamupäivä perheyksikössä paikalla, jotta pystyin itse osallistumaan ohjaajien rinnalla Vauvayhteisöpalaveriin. Palaverissa minulla oli osallistumisen lisäksi mahdollisuus ohjata ohjaajien lailla palaverin kulkua ja kerran pääsin toteuttamaan suunnitelmani palaverikerrassa. Vauvayhteisöpalaverin jälkeen tein opinnäytetyön oppimispäiväkirjaan muistiinpanoja ryhmätuokiosta. Kiinnitin erityisen huomion siihen miten ryhmätuokio rakentui, mitkä menetelmät toimivat ja mitä kehittymismahdollisuuksia tuokio vaatii.

Tässä vaiheessa työtä minun tarvitsi hakea Helsingin ensikoti ry:n johtokunnalta ja johtoryhmältä luvat työni toteutukseen. Jokainen ensikodille toteutettu lopputyö tarvitsee saada työhönsä luvat, jatkaakseen työnsä loppuun. Sain ennen kesää 2010 lupani kuntoon. Helsingin ensikoti ry:n johtokunnan ja johtoryhmän myöntämät lupapaperit ovat työssäni liitteinä (Liite 2).

Opinnäytetyön näkökulma muuttui suunnitteluvaiheessa asiakasnäkökulmasta asiantuntijanäkökulmaan. Lähdin suunnittelun alkuvaiheessa pohtimaan miten saisin mielekkäämmän ryhmätuokion perheyksikön asiakkaille. Alkuperäinen tarkoitukseni oli haastatella vanhempia. Vanhempia haastatteleamalla olisin saanut vanhempien mielipiteen siitä, minkälainen ryhmätuokio Vauvayhteisöpalaverin tulisi olla heidän näkökulmastaan. Pian alkusuunnitelman jälkeen muutin näkökulmani asiantuntijoihin. Minua arvelutti antaa vanhemmille päätösvalta ryhmätuokion sisällöstä, koska lastensuojelulaitoksen asiakkuus jo merkitsee sitä, että jonkun asteinen huoli vanhemmuudesta jo on. En halunnut ottaa riskiä siitä, että vanhemmat olisivat päättäneet tehdä palaverista heidän näköisen ryhmätuokio, unohtaen vauvojen edut. Vaarana myös pidin, että palaveri olisi muistuttanut vanhempien yhteisöpalaveria, eikä Vauvayhteisöpalaverin pidon alkuperäistä tarvetta olisi huomioitu. Näkökulmani muuttui näin asiantuntijuuteen.

Näkökulmani muuttuessa Vauvayhteisöpalaverin kehittämisessä asiantuntijuuteen, kiinnitin huomioni perheyksikön ohjaajien ryhmätoimintaan. Tavoitteenani oli olla avoin perheyksikön ohjaajien toiveille ja palaverin kehittämisideoille, mutta samaan aikaan en halunnut vain koota heidän ajatuksiaan yhteen vaan laajentaa työtäni niin, että he oppisivat työstäni jotakin uutta. Tämän takia päädyin haastattelemaan talon ulkopuolisia asiantuntijoita. Mielestäni talon ulkopuolelta hankittu asiantuntijatieto laajensi opinnäytetyön tietotaustaa. Koin myös ainoastaan perheyksikön ohjaajien näkökulman toteuttamisen liian helppona tehtävänä, koska sen ohjaajat pystyvät itsekin toteuttamaan. Mielestäni tehtäväni oli kehittää Vauvayhteisöpalaveria niin, että ohjaajat saavat oman tiedon lisäksi jotain uutta. Kirjallisesti tuotettu tieto Vauvayhteisöpalaverista samanaikaisesti täsmentää vanhaa tietoa, että antaa uudelle tiedolle tilan näkyä. Näin syntyi idea tehdä ohjaajille opas Vauvayhteisöpalaverista.

9.1.1 Teoriataustan selvitys

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa aloitin aineiston keruun ja teoriataustan selvityksen. Käytin aineiston keruuapuna opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon listasin ylös aineistoja, joita hyödynsin opinnäytetyöprosessin myöhemmässä vaiheessa lähteinä. Opinnäytetyössäni käytetty aineisto on alan kirjallisuutta, verkkodokumentteja kuin asiantuntijahaastatteluja. Hankkimani aineisto pohjautuu valitsemaani taustateoriaan. Kuitenkin ennen lopullisen teorian muotoutumista, opinnäytetyöni koki useita teoriavaihtoksia ja -kokeiluja.

Opinnäytetyöaiheen täsmentyessä rajasin työni teoriaa sen mukaisesti. Taustateoriaan perehtyminen opinnäytetyöprosessin suunnitteluvaiheessa oli ajoittain raskasta. Jouduin rajaamaan taustateoriaani jatkuvasti, koska omat rahkeeni eivät riittäneet käsittelemään kaikkea suunnittelemani taustateorian määrää. Perehdyin aluksi varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tuen käsitteisiin, koska Vauvayhteisöpalaveri toiminnallaan tuki näitä käsitteitä. Pian huomasin, että jos tarkoituksena on tehdä ohjaajille opas, on minun keskityttävä palaverin toivottujen vaikutusten sijaan ohjaajien oppaan rakentumiselle. Vaihdoin teoriani yhteisöhoitoon, lapsilähtöisyyteen, lasten oikeuksiin ja vauvaperheiden ryhmätoimintaan. Taustateoriasta tuli moninainen, koska

Triangeli –perheyksikön tapaisia Vauvayhteisöpalavereita ei ole tavattu muualla. Näin ollen päädyin soveltamaan valitsemiani teorioita toisiinsa.

Opinnäytetyöni moninainen taustateoria muokkautui nykyiseksi työn teoriaksi, kun lähdin selvittämään tekijöitä, jotka vaikuttavat Vauvayhteisöpalaverin pitoon. Pääteoriakseni valitsin yhteisöhoidon ja sen toiminnalliset periaatteet (luku5). Vauvayhteisöpalaveri ryhmätoimintana toteuttaa yhteisöhoidon toiminnallista periaatetta kokoontuen kerran viikossa kuulemaan mitä vauvoilla on yhteisössä sanottavana. Myös toimintaympäristönä Triangeli-perheyksikkö toteuttaa yhteisöhoitoa yhtenä työn lähtökohdista. Koin tärkeäksi teoriataustan alkuvaiheessa selvittää mihin yhteishoidon juuret ylettyvät ja miten se on muokkautunut tämän vuosituhanen laitoksien hoidolliseksi viitekehyyksi. Saamani tieto selvensi minulle mihin yhteisöpalaverit rakentuvat ja millä periaatteilla yhteisöpalaveria toteutetaan.

Vauvayhteisöpalaverin rakenne ei ole täysin verrattavissa perinteisiin yhteisöpalavereihin. Tarkoitukseni oli jäljentää perinteistä yhteisöpalaverin rakennetta ja ideologiaa lapsilähtöiseen Vauvayhteisöpalaveriin. Pohdin pitkään pitäisikö minun tehdä ryhmätuokiosta vauvaperheryhmä, jossa olisi yhteisöpalaverin elementtejä vai toisin päin. Päädyin tekemään ensisijaisesti yhteisöpalaverin, jossa on vauvaperheryhmätoiminnan elementtejä. Koin tämän ratkaisun oikeaksi, koska alkuperäinen idea Vauvayhteisöpalaverista lähti tarpeesta tuoda ensisijaisesti vauvojen tarpeet esiin yhteisössä.

Kun yhteisöhoito ja sen periaatteet olivat osoittaneet opinnäytetyöni teorian suunnan, lähdin perustelemaan päätöstäni Vauvayhteisöpalaverin pidosta. Päädyin perustelemaan Vauvayhteisöpalaverin pitoa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksella, Suomen perustuslailla ja lastensuojelulla (luku6). Havahduin tätä taustateoriaa kartoittaessani, kuinka vähän aikuiset loppuen lopuksi ottavat vastuuta lasten oikeudellisista mahdollisuuksista tulla kuulluiksi. Etenkin tässä tapauksessa, kun kyseessä ovat vauvat joilla asioiden sanoittaminen ei vielä onnistu, on aikuisilla merkittävä asema nostaa ja huomioida vauvan äänen kuuluminen päätöksissä. Mielestäni vauvojen puheen ymmärtämättömyys ei saa olla aikuisten syy olla puuttumatta vauvojen äänen kuulemiselle. On löydettävä muita keinoja ymmärtää vauvaa ja heidän tarpeitaan, aikuisten on osattava herkistyä vauvan tunteiden ja tarpeiden äärelle.

Lapsilähtöiseen teoriaan päädyin kun vauvoille tarkoitettuun yhteisöpalaveriin tarvittiin lähestymistapaa, joka nostaisi vauvan äänen kuulluksi (luku 7). Lapsilähtöisen teorian tasavertainen asema aikuisen kanssa varmisti teoriavalintani oikeaksi. Mielestäni vaikka Vauvayhteisöpalaverilla halutaan tuoda vauvan tarpeet näkyville, ei se tarkoita aikuisten tarpeiden jättämistä vauvan tarpeiden takia vaille huomiota. Vauva pitää huomioida osana perhettä ja nähdä perheen kokonaisuus vaikuttavana tekijänä ensikotihoidon tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tarvitsin Vauvayhteisöpalaveriin punaisen langan, joka sitoo palaverikertoja toisiinsa ja on samalla lähtökohdiltaan lapsilähtöinen. Löysin vuonna 2007 ”Vauvat näkyviksi” – työryhmän suunnitteleman Vauvan tarvekartan (luku 7.3.1). Mielestäni tarvekartta sopii erinomaisesti tuomaan vauvojen näkökulmaa yhteisöpalaveriin. Toisin kuin Vauvayhteisöpalaverissa vanhemmat voivat omaan yhteisöpalaveriin tuoda aiheita esityslistan avulla. Halusin paikata Vauvan tarvekartan avulla Vauvayhteisöpalaverin esityslistan puutteen. Vauvat eivät voi vanhempien tavalla esittää palaverien aiheita, joten Vauvan tarvekartan tarkoitus on esityslistan tavoin tuoda vauvan tärkeitä tarpeita yhteisössä esille. Myös Vauvan tarvekartan teemojen ajankohtaisuus ja sen ikäsidon- nattomuus vauvan kuukausissa varmensivat punaisen lankani käyttömahdollisuuden.

Minulla ei ole aikaisempaa kokemusta vauvaryhmien suunnittelusta, jonka takia oli tärkeä saada tarpeeksi taustatietoa aiheesta. Taustatiedon ja teorian etsiminen osoittautui ajateltua vaikeammaksi. Toisia lapsilähtöisiä Vauvayhteisöpalavereita ei ole olemassa. Yhteisöpalavereista saamani tieto käsitteli poikkeuksetta vauvoja vanhempia osanottajia, jotka sanallisesti osasivat tuottaa mielipiteensä. Tämän takia päädyin haastattelemaan neljää äiti-vauvaryhmän ohjaajaa, jotta itse ymmärtäisin ja voisin välittää ohjaajien oppaan muodossa mistä tekijöistä onnistunut vauvaperheen ryhmätoiminta koostuu (luku8). Seuraavassa kappaleessa lisää aiheesta.

9.1.2 Asiantuntijoiden haastattelut

Varsin vähäisen vauvaperheen ryhmätoiminnan taustatietojen takia haastattelin asiantuntijoita, jotka työssään pitävät vauvaperheiden ryhmätoimintaa. Ajatuksena oli myös tuoda ohjaajille oppaan välityksellä uutta tietoa ryhmätoiminnasta. Valitsin haastateltaviksi perheyksikön ulkopuolisia ohjaajia, koska halusin saada talon ulkopuolista

näkökulmaa Vauvayhteisöpalaverin oppaaseen. Toivon, että talon ulkopuolinen näkökulma antaa ohjaajien oppaaseen uutta ja täsmentävää näkökulmaa vauvaperheryhmän pitämisestä. Suunnittelin tarkoin ketä ohjaajia minun kannattaa haastatella ja mitä heiltä kannattaa kysyä. Lähetin sähköpostitse viisi haastattelupyyntöä elokuussa 2010. Neljään haastattelupyyntöni vastattiin myöntävästi.

Haastattelin Sofian vuorovaikutuskeskuksen sosiaaliohjaajaa ja yhtä Vauvan tarvekartan tekijää Liisa Alartoa, psykologia, psykoterapeuttia, psykologiantohtoria, Theraplay vuorovaikutusterapeuttia, kouluttajaa ja työnohjaajaa Saara Saloa, musiikkiterapeuttia Teija Carlssonia ja Itäisen perhekeskuksen sosiaaliohjaajaa ja Vauvakynkkä -menetelmän yhtä tekijää Tiiu Aaltoa. Haastattelut kestivät keskimäärin 20 minuuttia.

Haastattelut tein teemahaastatteluna. Päädyin valitsemaan haastatteluvaihtoehtoista teemahaastattelumenetelmän, koska halusin käydä mahdollisimman vapaata keskustelua haastateltavien kanssa pysyen samanaikaisesti teemassa. Eskolan ja Suorannan (1999:152) mukaan teemahaastattelussa on tärkeää, että jokaisella haastattelukerralla käydään etukäteen päätetyt teemat läpi. Ratkaisevaa heidän mielestään ei ole teemojen järjestys ja laajuus, molemmat voivat vaihdella haastattelukerrasta toiseen.

Tekemissäni teemahaastatteluissa käytin apunani tukilistaa, joka sisälsi haastattelun teemat. Teemoina käytin tekijöitä, jotka mielestäni takaavat onnistuneen ryhmätuokion kuten ryhmän koko, kesto, tapaamiskerrat, ohjaajat, ryhmän ulkoiset ja sisäiset puitteet. Haastattelun aikana asiantuntijoilta tuli ehdotukseksi ryhmätuokion tuttuus ja yllätyksellisyys, jotka lisäsin onnistuneen ryhmätuokion tekijöiksi. Onnistuneen ryhmätuokion tekijöiden lisäksi koin tarpeelliseksi hyödyntää psykoterapeutti Salon asiantuntijuutta haasteellisesta vanhemmuudesta. Päädyin tekemään haasteellisesta vanhemmuudesta oman kappaleen.

Äänitin haastattelut, litteroin ja tallensin ne tietokoneelleni. Halusin toteuttaa ääninauhahaastattelun, koska mielestäni se antaa haastattelijalle vapauden keskittyä kuuntelemaan ja seuraamaan haastateltavaa. Ääninauhan kuunteleminen jälkepäin myös täsmensi minulle haastateltavien näkemyksiä, sillä nauhalta voi kuulla haastateltavien äänen painotuserot eri teemoissa. En myöskään ymmärtänyt ensimmäisellä kerralla kaikkea kuulemaani, joten nauhalta kuuleminen varmisti minulle vastauksen

lopullisen ymmärtämisen. Neljästä äänihaastattelusta kaksi kävin puhelimitse. Päädyin kahden asiantuntijan kohdalla äänitettyyn puhelinhaastatteluun, koska he olivat muuten hyvin vaikeasti tavoitettavissa.

Alkuperäisessä suunnitelmassani ajattelin haastatella viittä äiti-vauvaryhmän ohjaajaa. Yksi viidestä ohjaajasta vastasi kieltävästi haastattelupyyntöni vedoten kiireisiin. Tästä johtuen tein neljä haastattelua, mutta pidin avoimena vaihtoehtona haastatella tämän lisäksi useampaa ohjaajaa. Tekemäni neljän haastattelun jälkeen katsoin kuitenkin, että olin saanut riittävästi tietoa työn edistämiseksi.

Haastattelut onnistuivat hyvin ja ne olivat informatiivisia. Haastattelut antoivat paljon hyödyllistä tietoa ohjaajien oppaan suunnitteluun. Haastattelut lisäsivät myös omaa ammattiosaamista. Lisäksi ne antoivat hyvän käsityksen siitä, mistä onnistunut vauvanperheen ryhmätoiminta muodostuu. Nämä tiedot auttoivat suunnittelemaan ohjaajien oppaan sisältöä ja varmensivat Vauvan tarvekartan käyttömahdollisuuden Vauvayhteisöpalaverissa.

9.2 Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan kokoaminen

Ohjaajien oppaan suunnitteluvaiheessa keräsin aineistoa, rajasin teoriataustaa ja tein asiantuntijoiden haastattelut. Kun suunnitelma oppaasta oli valmis, oli aika ryhtyä kokoamaan tietoa ohjaajien opasta kansien väliin. Tässä opinnäytetyöprosessin toisessa vaiheessa huomioni keskittyi siihen, miten saan hankkimani aineiston muokattua oppaaseen niin että ideani kehityksestä Vauvayhteisöpalaverista käy selkeästi ilmi. Koin selkeyden lisäksi oppaan luettavuuden tärkeäksi. Ajattelin oppaan kokoamisessa jatkuvasti sitä, missä toimintaympäristössä opasta käytetään.

Ensimmäisenä minun tarvitsi tehdä itselleni selväksi kenelle opas on tarkoitettu. Oppaan sisältö ja sen esitystapa riippuvat siitä teenkö oppaan yleisesti alan henkilöstölle vai nimenomaan perheyksikkö Triangelin ohjaajille. Päädyin tekemään oppaan Triangeliperheyksikön ohjaajille. Tästä johtuen opas ei pidä erikseen sisällään ensikodin päätehtäviä ja perheyksikön perustehtäviä.

9.2.1 Ohjaajien oppaan sisältö

Päädyin aluksi selventämään oppaan lukijalle mikä Vauvayhteisöpalaveri on, kenelle se on suunnattu ja mitkä ovat sen tavoitteet. Vauvayhteisöpalaverista ei ole aikaisempia julkaisuja, jonka takia näin selventävän alun tärkeänä. Ohjaajien oppaan sisällön jokaisen päätöksen takana on ollut ajatus, miten palaverista tulee lapsilähtöinen vauvojen tarpeita huomioiva ryhmätuokio.

Jotta oppaasta tulisi mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen, kokosin oppaan käyttöohjeisiin yhteisöpalaverin rakenteet ja vinkkejä ohjaajille -kappaleen. Oppaan käyttöohjeissa selvennän lukijalle miten opasta tulee käyttää Vauvayhteisöpalaverin tukena. Opas ei anna ohjaajalle valmista viikoittaista läpikäytävää Vauvayhteisöpalaveri ohjelmaa, vaan antaa ohjaajille mahdollisuuden tehdä ryhmätuokiosta omanlainen Vauvayhteisöpalaverin rakenteiden puitteissa. Mielestäni tämä vaihtoehto oppaan sisällöstä on muista vaihtoehdoista toimivin, koska yhteisöpalaverilla pyritään ajankohtaisuuteen. Näin ollen valmis läpikäytävä palaveri ei ole toimiva vaihtoehto ajankohtaisuuteen pyrkivässä yhteisöpalaverissa.

Yhteisöpalaverin rakenne -kappaleessa käyn lukijalle läpi yhteisöpalaverin raamit, joiden puitteissa palaveria voi pitää. Palaverin rakenteen suunnittelussa käytin apunani vanhan Vauvayhteisöpalaverin rakennetta sekä asiantuntijahaastatteluissa saamaani validia informaatiota. Päädyin jakamaan palaverin rakenteen kuuteen osaan: tervehtimiseen, vauvojen kuulumisiin, Vauvan tarvekartan osuuteen, toiminnallisuuteen, vanhempien yhteisöpalaverin läpikäymiseen vauvojen näkökulmasta ja lopuksi kiitokseen.

Vauvayhteisöpalaverin rakenteen lisäksi ohjeistan kappaleessa ohjaajia valitsemaan ennen palaverin pitoa Vauvan tarvekartasta teemaan. Palaverin päätyttyä puolestaan ohjeistan ohjaajia kirjaamaan kansion ohjaajilta ohjaajille -kappaleeseen palaverin kuluista. Tässä kappaleessa ohjaajat kirjaavat ylös ketkä osallistuivat palaveriin, mikä oli palaverin teema ja toiminnallinen osuus, mitä Yhteisöpalaverista tuotiin Vauvayhteisöpalaveriin, hyväksyttiinkö yhteisöpalaverin muistio Vauvayhteisöpalaverissa ja miten ohjaajat ovat mielestään itse onnistuneet palaverin pidossa sekä mitkä tekijät ovat vaikuttaneet onnistumiseen. Tämän kappaleen tarkoitus on helpottaa Vauvayh-

teisöpalaverin pitäjien keskinäistä vuoropuhelua ja kehittää ohjaajien oman työn reflektointia.

Kuten aikaisemmin mainitsin, jaoin yhteisöpalaverin rakenteen kuuteen osaan. Rakenteen toiminnallisen osuuden idean sain entisestä Vauvayhteisöpalaverista. Mielestäni toiminnallinen osuus on välttämätön osuus, kun halutaan tehdä ryhmätuokiosta lapsilähtöinen. Toiminnallisella osuudella tarkoitan vauvaa ja vanhempaa osallistavaa leikkiä, joka voi olla peittokeinutusta, saippuakuplien puhaltelua tai vauvahierontaa. Alun perin ajattelin tehdä oppaaseen kappaleen, joka käsittelisi toiminnallisen osuuden vaihtoehtoisia osallistavia leikkejä. Hylkäsin ajatuksen, koska perheksikön ohjaajilla on entuudestaan kirjallisuutta 0-12 kuukauden ikäisten vauvojen leikeistä, enkä halunnut tuoda oppaaseen toistoa. Mielestäni entisen Vauvayhteisöpalaverin toiminnallisessa osuudessa käydyt leikit toimivat nykyisen Vauvayhteisöpalaverin konseptiin erinomaisesti.

Kirjasin erikseen Vauvayhteisöpalaverin tavoitteet ohjaajien oppaan sisältöön. Tavoitteiksi määrittelin mielestäni viisi tärkeintä tavoitetta, joiden ajatusten taustat ovat lähtöisin ensikotihoidon ja Triangeli -perheksikön tavoitteista. Tavoitteet ovat: viettää mukavaa yhdessäoloa vauvojen ja vanhempien kanssa, nostaa vauvan tarpeet näkyville käyttäen Vauvan tarvekarttaa, tarkastella yhteisönasioita vauvojen näkökulmasta, tukea vanhempia vauvaperheen arjessa ja kannustaa vanhempia lapsilähtöiseen arkeen.

Asiantuntijahaastatteluista sain hyviä ohjeita äiti-vauvaryhmien pitoon. Päädyin tekemään ohjeista oman kappaleen nimeltä vinkkejä ohjaajille. Tässä kappaleessa selvennän asiantuntijoiden mielipiteitä valitsemistani tekijöistä, jotka ovat hyvä ottaa huomioon onnistuneen vauvaperheryhmätuokion kannalta. Tekijät ovat nimeltään aika ja paikka, kesto, ryhmäkoko, ohjaajat, tuttuus ja yllätyksellisyys, jatkuvuus ja kertominen, ilmapiiri ja haasteellinen vanhemmuus. Jokaisessa osassa perustellaan minkä takia tekijä on huomioin arvoinen onnistuneen ryhmätoiminnan kannalta.

Viimeisessä ohjaajien oppaan kappaleessa esittelen Vauvan tarvekartan, joka pitää sisällään viisi vauvan tarvetta. Nämä viisi vauvan tarvetta toimivat Vauvayhteisöpalaverin teemoina. Jokaisesta tarpeesta on kirjallinen alustus teemaan, jonka jälkeen

tarpeesta löytyy keskusteluaiheita, jotka tavoittelevat vauvan näkökulmaa. Esimerkki rytmi ja rutiini -tarpeesta: Mikäli vauvasi osaisi puhua, olisitko seuraavista väittämistä samaa mieltä, eri mieltä vai etkö osaa sanoa? Tunnen oloni turvalliseksi, vanhempani kertovat tulevista tapahtumista, vanhempani yrittävät olla johdonmukaisia toiminnoissaan jne.

Koottuani opasta ja asiantuntijoiden haastatteluita läpikäydessä, minulle heräsi ajatus Vauvayhteisöpalaverin omasta pehmustetusta alustasta. Asiantuntijahaastatteluissa kävi ilmi, kuinka tärkeää vauvojen ja vanhempien viihtyvyys ryhmätuokiossa on. Viihtyvyyteen vaikuttaa moni tekijä. Musiikkiterapeutti Carlsson (2010) painottaa, että äiti-vauvaryhmätuokiotilan tarvitsee sallia kooltaan toiminnallisen osuuden, tilasta ei saa tulla mielikuvia menneistä kokouksista tai neuvotteluista ja tilan tarvitsee olla suunniteltu ryhmän tarkoitusta vastaavasti. Perheyksikkö Triangelin ryhmätilojen puutteesta Vauvayhteisöpalaveria pidetään yksikön neuvotteluhuoneessa. Halusin vastata itse tehdyllä pehmustetulla alustalla haasteeseen, jossa jokainen Vauvayhteisöpalaveriin osallistuja tietää ryhmätuokion käsittelevän Vauvayhteisöpalaveria. Alustan kuviovalinta ei ollut vaikea. Havainnollistin pehmustettuun alustaan Vauvan tarvekartan viisi tarvetta kukka kuviolla (Liite 2). Ajatus perheiden asettumisesta konkreettisesti vauvojen tarpeiden äärelle miellytti minua ja tartuin tehtävään suunnitella ja tehdä Vauvayhteisöpalaveriin oma pehmustettu alusta.

9.3 Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan julkaisu

Opinnäytetyön toteutuksen viimeiseen vaiheeseen mennessä ohjaajien opas oli koottu ja sen sisältö muokattu Triangeli-perheyksikön ohjaajille sopivaksi. Oppaan sisällön lisäksi suunnittelin oppaan ulkoasun helppokäyttöiseksi. Laitoin oppaan sisällön muovitaskujen väliin kansioon, jotta kansion sijaan oppaan sivuja voi liikutella ja ottaa mukaan Vauvayhteisöpalaveriin tai perhetapaamisiin. Kun opas oli laitettu kansien väliin, oli aika julkaista valmis Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien opas.

Julkaisin Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan tiistaina 5.10.2010 perheyksikkö Triangelin tiimipalaverissa. Valitsin Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan julkaisun tiimipalaveriin, koska tässä palaverissa tavoitan kaikki perheyksikön ohjaajat samalla kerralla. Olin varannut tiimipalaverista aikaa oppaan esittelyyn 20 minuuttia. Kävin ti-

mipalaverissa lyhyesti läpi mitä olin saanut aikaan ja mistä oppaaseen tuodut ideat olivat syntyneet ja miten opasta tulee käyttää. Jätin aikaa myös ohjaajien kysymyksille. Oppaan lisäksi esittelin tekemäni pehmustetun alustan. Välitön palaute perheyksikön työtiimiltä oli positiivinen.

Julkaisin Vauvayhteisöpalaverin-ohjaajien oppaan kuukautta ennen opinnäytetyön kirjallisen raportin palautusta. Tarkoitukseni oli antaa ohjaajien opas koekäyttöön kolmeksi viikoksi, jonka jälkeen keräsin oppaasta saadut palautteet. Oppaan muutostarpeiden vaatiessa olin ajallisesti varautunut tekemään oppaaseen korjauksia viimeisellä viikolla ennen lopullisen kirjallisen raportin palauttamista. Päädyin tähän ratkaisuun, koska haluan ohjaajien oppaan vastaavan opinnäytetyöni tavoitteita ja todella olla tarpeellinen työelämässä.

10 Arviointi tuotteesta ja prosessista

Oman työn arviointi on haastavaa. Etenkin oman työn arviointi, josta on tullut tärkeä viime kauden aikana. Olen arvioinut työtäni läpi opinnäytetyöprosessin, mutta työn loppuvaiheessa pysähtyminen työn äärelle tuntuu poikkeuksellisen vaikealta. Työn arviointi paljastaa sen vahvuuksien ja mahdollisuuksien lisäksi työn heikkoudet ja uhat. En kokenut mieleiseksi arvioida työtäni yksin. Keräsin palautteen myös Triangeliperheyksikön ohjaajilta, jotka käyttivät Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien opasta kolme viikkoa.

10.1 Palaute Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaasta

Kolmen viikon Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan käyttökerran jälkeen oli minun aika kerätä palautelaput perheyksikön ohjaajilta. Sain kolme palautelappua, kukin yhdestä oppaan käyttökerrasta. Palautelaput olivat nimettömiä, jotta rakentavan palautteen anto oppaasta ei vaarantuisi. Palautelapuilla halusin selvittää ohjaajien näkemyksen Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaan toimivuudesta ja sen kehitysehdotuksista.

Jokaisen palautelapun kirjoittaja oli sitä mieltä, että Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaasta oli hyötyä palaverin pitämisessä ja aikovat käyttää sitä jatkossa. *”Suunnittelu ei vaatinut niin paljon aikaa ja miettimistä, kun aihe ja kysymykset oli valmiiksi keksittyinä”*. Oppaan rakenne ja sisältö saivat myös kiitosta sen selkeydestään. *”Helposti löydettävissä tilanteeseen sopivia kysymysvaihtoehtoja, josta keskustella ryhmässä”*. Tämän lisäksi oppaan teemat nähtiin onnistuneiksi. *”Teemat helpottivat vauvan tarpeita tuoda esille. Palaveri sujui suunnitelmallisesti ja palaveria oli helppo pitää.”* Minusta oli mieluisaa lukea, että vanhempien lisäksi vauvat olivat tykänneet tekemästani pehmustetusta alustasta. *”Eryityisesti Vauvat tykkäsivät ihanasta leikkimatosta!”*

Olen tyytyväinen oppaan positiivisesta palautteesta. Kaikki kolme palautteen kirjoittajaa olivat sitä mieltä, että opas on hyvä sellaisenaan. Yhden palautteen kirjoittajan mielestä vanhemmat eivät jaksaneet keskittyä aikuisten yhteisöpalaveri muistion läpi käymiseen Vauvayhteisöpalaverissa. Tämän lisäksi yhden vauvan tarpeen läpi käyminen kokonaisuudessaan yhdellä palaverikerralla koettiin liian suureksi tehtäväksi.

En kokenut näiden tietojen muuttavan tekemäni oppaan sisältöä, koska lapsilähtöisessä ryhmässä on otettava huomioon ryhmän jäsenten jaksavuus ryhmätilanteessa. Tein oppaassa myös selväksi sen, että oppaan tietoja on hyvä itse soveltaa ryhmätoiminnan käytäntöön mieleisellään tavalla. Puolestaan vauvojen yhden tarpeen kertalaajuus ei yllättänyt minua. Totesin sen myös oppaassa, että yhdestä tarpeesta riittää keskusteluaiheita useammaksi käyttökerraksi. Toisaalta tämän ajatuksen perusteella Vauvojen tarvekartta tarjoaa useammaksi käyttökerraksi materiaalia kuin aikaisemmin kuvittelin. Olin varautunut kehittämään opasta vielä lisää ohjaajien kolmen viikon kokeilukerran jälkeen, mutta palautteen jälkeen en nähnyt sille olevan tarvetta.

Kolmen kirjallisen palautteen lisäksi sain Triangeli-perheyksikön vuoden 2010 lapsityöryhmävastaavalta Maria Heermanilta suullisen palautteen oppaasta. Heerman oli vienyt tekemäni ohjaajien oppaan esiteltäväksi Helsingin ensikoti ry:n Lapsityöryhmän kokoukseen. Lapsityöryhmä kokoaa noin kerran kuussa Helsingin ensikoti ry:n jokaisen perheyksikön lapsityöryhmävastaavan koolle kehittämään lapsen etua ensikotiasumisessa. Heerman esitti minun lopputyöni lokakuun 2010 Lapsityöryhmän kokouksessa. Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien opas sai kokouksessa yleisesti positiivisen vastaanoton

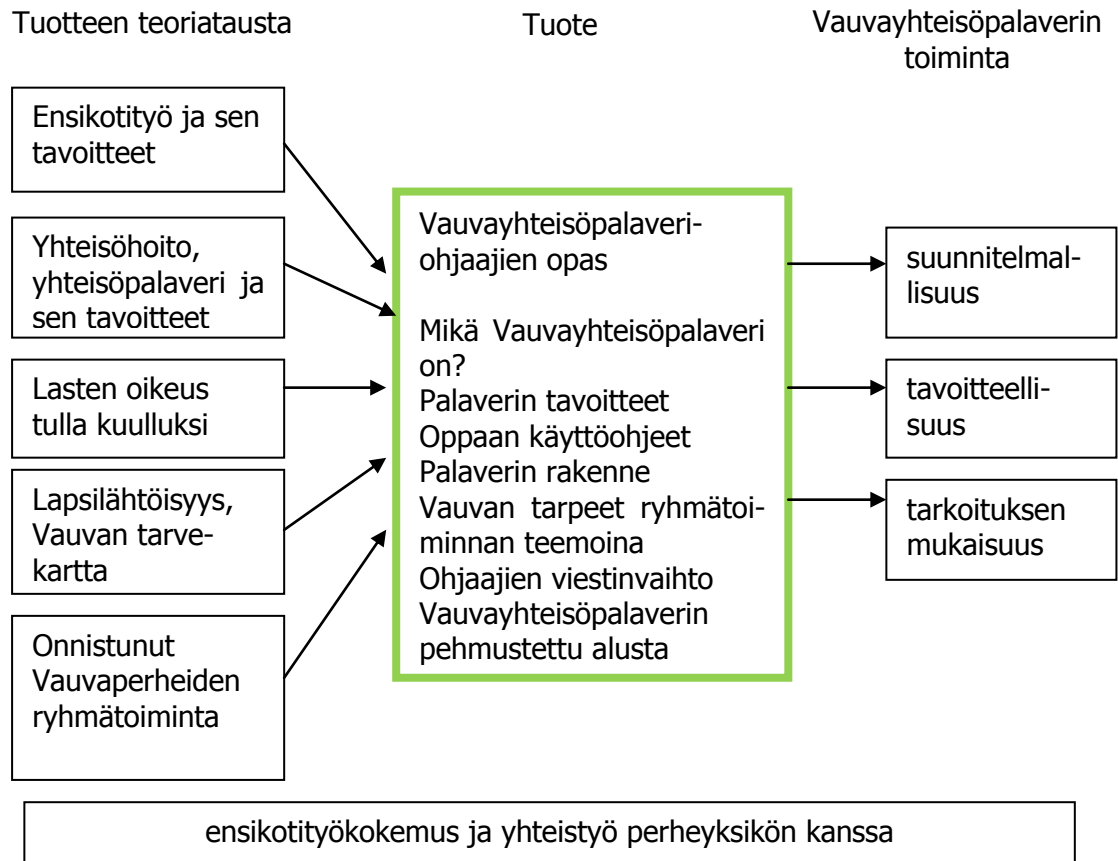
muilta perheyksiköiltä ja perheyksiköiden lapsityöryhmienvastaavat olivat kiinnostuneita oppaan soveltamismahdollisuuksista omiin yksiköihin.

10.2 Oma arvioni tuotteesta

Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien opas valmistui aikataulussa palvelemaan Triangeli-perheyksikön työelämän tarvetta. Opas on ollut lokakuun 2010 alusta lähtien viikoittain käytössä perheyksikön ohjaajilla. Oppaan tarkoituksena oli vastata Vauvayhteisöpalaverin kehityshaasteeseen tehdä palaverista suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja tarkoituksenmukainen.

Oppaan rakentuminen nykyiseksi Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaaksi oli haastavaa, koska minun tarvitsi jatkuvasti ajatella oppaan työelämäyhteyttä. En voinut suunnitella opasta omiin tarkoituksiin, vaan pidin oppaan jokaisessa työskentelyvaiheessa mielessä mitä perheyksikön ohjaajat kaipaavat kehitettävältä Vauvayhteisöpalaverilta. Mielestäni yhteistyö ohjaajien kanssa oppaan eri työskentelyvaiheissa oli tärkeää, tavoittaakseni ajatukset mitä he minun työltäni todella odottavat ja toivovat. Koin vahvuudeksi oppaan teossa oman työkokemukseni perheyksikössä. Kokemukseni perheyksikön työstä ja Vauvayhteisöpalaverin pidosta helpottivat minua jäsentämään, minkälaisen oppaan perheyksikön ohjaajat tarvitsevat työelämään.

Olen erittäin tyytyväinen Vauvayhteisöpalaveri -ohjaajien oppaaseen. Opas oli lokakuun alussa jo sellaisenaan valmis työelämään ohjaajilta saadun palautteen perusteella. Ohjaajien antamat palautteet vahvistivat uskomukseni teoriataustan sopivuudesta aiheeseen. Niin kuin aikaisemmin on käynyt ilmi, oppaan teoriatausta on moninainen. Usean teoriataustan käyttö ja soveltaminen niin oppaassa kuin kirjallisessa raportissa oli välttämätön ratkaisu, koska Vauvayhteisöpalaverin erityisyyden vuoksi palaverilla ei ole omaa teoriaa. Loppuen lopuksi sain mielestäni moninaisen teoriataustan hyvin sisällytettyä oppaaseen, niin että teorit tukevat tosiaan ja samalla tukevat ohjaajien työtä.

Kuvio 3. Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaan teoriataustan tie opinnäytetyön tavoitteisiin

Oppaan avulla aiempi Vauvayhteisöpalaveritoiminta on muuttunut suunnitelmalliseksi, tavoitteelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Opas sisältää palaverin punaisen langan eli vauvojen tarpeet, palaverin tavoitteet, rakenteen, käytännön ohjeet, viestinvaihdon ja alustan jossa palaveria pidetään. Tein oppaaseen lapsilähtöisen Vauvayhteisöpalaverin raamit, joiden puitteissa perheyksikön ohjaajat voivat toteuttaa palaveria hyödyntäen omaa persoonallisuutta ja ammattipätevyyttä.

Ryhmätuokion raamien tekeminen oli vaikeaa, koska raamien piti kestää aikaa, mutta samalla olla ajankohtaiset jokaisella palaverin käyttökerralla. Tämän takia päädyin käyttämään Vauvan tarvekarttaa oppaan punaisena lankana. Vuoden tai viikon ajasta riippumatta vauvojen tarpeet ovat tärkeitä. Haasteellista oli myös oppaan kirjoittaminen niin, että ohjaajille välittyy viestini uudistuneesta Vauvayhteisöpalaverista. Minulla oli oppaan kirjoittamisessa vaarana viestittää hyvä idea tavalla, jolla ohjaajat eivät sitä

ymmärtäisi. Näin ollen kun kirjoitin ohjaajien opasta reflektoin sitä jatkuvasti työni tavoitteisiin.

Tein oppaan nimenomaan vastatakseni perheyksikkö Triangelin ohjaajien tarpeeseen. Opasta tehdessä minulla kävi mielessä laajentaa oppaan soveltavuutta muihin ensikodin perheyksiköihin. Muissa perheyksiköissä ei pidetä Vauvayhteisöpalaveria, mutta mielestäni tämänkaltaiselle ryhmätoiminnalle on muissa perheyksiköissä tarvetta ja tilaa. Vauvayhteisöpalaverin idean vieminen muihin yksiköihin oli mielestäni erinomainen kehitysjatatus, mutta se olisi ollut minulle liian työläs prosessi toteuttaa. Näin ollen päädyin rajaamaan oppaan ainoastaan Triangeli-perheyksikön ohjaajien tarpeisiin.

10.3 Oma arvioni prosessista

Toiminnallisen opinnäytetyöprosessin tuloksena on syntynyt tuote Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaasta. Luotettavuuden kannalta oli tärkeää, että kuvailin opinnäytetyöprosessin tarkasti. Olen pyrkinyt kirjoittamaan prosessin kannalta tärkeimmät tapahtumat ja kuvailemaan työskentelyn aikana kohtaamiani haasteita ja onnistumisen elämyksiä. Tie valmiin Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaan syntymiseen oli pitkä, mutta opettavainen. Ottaessani tämän haasteellisen opinnäytetyön aiheeksi, olin hieman epäileväinen lopputuloksen suhteen. Näin laajan kokonaisuuden tekeminen onnistuneesti siten, että se valmistuu ajallaan ja palvelee kaikkia osapuolia eli minun ammatillisuuttani, Metropolia Ammattikorkeakoulua ja Helsingin ensikoti Triangeli-perheyksikköä oli haastavaa. Prosessin haasteista selvisin asioiden ja työjärjestyksen priorisoinnilla ja oikeanlaisella resurssien ja voimavarojen suuntaamisella.

Suunnittelin alun alkaen opinnäytetyöprosessiin aikataulun. Aikataulussa pysyminen oli haastavaa. Etenkin kesä pysäytti ja hidasti opinnäytetyöprosessin etenemisen. Kesällä minut piti kiireisenä kaksi keikkatyötä, joista toisen tein ensikodin perheyksiköissä. Loppuen lopuksi kesä oli hyvää ideoiden ja ajatusten kokoamisaikaa. Prosessoin läpi kesän oppaan sisältöä ja kun alkusyksy ja oppaan kirjoittaminen koitti, oli minun helppo jatkaa työn etenemistä. Kesän lisäksi suunnitelmallista etenemistä hiukan hidasti lopullisen teoreettisen viitekehyksen etsiminen, löytyminen ja sen täsmentyminen. Opinnäytetyön taustojen kirkastuttua, oli materiaalin työstämisen varrella kohdatut haasteet ylitetty.

Tein opinnäytetyön yksilötyönä. Opinnäytetyönprosessin eri vaiheissa olisin tarvinnut työparin pitämään minut aikataulussa, motivoimaan ja kannustamaan, reflektoimaan ja selkeyttämään ajatuksiani. Yksin tehdessä opinnäytetyötä minulla oli vaarana sokeutua omille ajatuksille ja tekstilleni. Koin useaan kertaan tarpeelliseksi etäännyä opinnäytetyöstäni, jotta voisin katsoa työtä hieman eri näkökulmasta. Minua myös aika ajoin turhautti yksilötyön työnjako; ellen minä sitä tee, ei kukaan sitä tee.

Yksilötyön haasteellisuudesta huolimatta halusin toteuttaa tämän opinnäytetyöprosessin yksin. Mielestäni mieluisan opinnäytetyön aiheen merkitys on tärkeä ja kantava tekijä koko opinnäytetyöprosessissa. Kun olin saanut Triangeli-perheyksiköltä opinnäytetyöaiheen, olin varma että haluan tarttua haasteeseen. Kenelläkään muulla opiskelukollegoistani ei ollut kokemusta ensikotityöstä, jonka takia päädyin toteuttamaan työn yksilötyönä. Mielestäni en olisi ollut tasavertaisessa asemassa tekemässä opinnäytetyötä, jos työparina olisi ollut kollega, jolla ei olisi ollut kokemusta ensikotityöstä. Mieluisan opinnäytetyöaiheen lisäksi yksilötyön etuina ovat mielestäni vapaus toteuttaa työ mieleisellä tavalla ja ylipäättään työn hallitseminen ja päätösten tekeminen prosessin eri vaiheissa.

Opinnäytetyöprosessi on opettanut työn varrella paljon itsestäni. Olen oppinut ymmärtämään oman rajallisuuteni. Vaikka intoa ja ideoita riittää, en pysty yhden ihmisen resursseilla ja kapasiteetilla kaikkea haluamaani toteuttamaan. Ymmärrän nyt myös sen, että ammatillinen pätevyys kasvaa minussa kasvamistaan. Ammattiin oppiminen ei lopu tämän työn jälkeen, vaan jatkuu elinikäisenä prosessina. Opinnäytetyö opetti myös sen, mitä toimiva yhteistyö tarkoittaa yleisemmällä tasolla. Kun vajaa vuosi sitten sain Triangeli-perheyksiköltä opinnäytetyölleni aiheen ja päätin ottaa sen vastaan, alkoi minun ja Triangeli-perheyksikön välillä saumaton yhteistyö, joka jatkuu edelleen. Opin konkreettisesti mitä tarkoittavat yhteistyökumppanin väliset sopimukset, lupaukset ja sitä kautta syntyneet oikeudet ja velvollisuudet. Yhteistyöni Triangeli-perheyksikön kanssa onnistui mielestäni kiitettävästi.

11 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoitus oli kehittää Vauvayhteisöpalaveria suunnitelmalliseksi, tavoitteelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi ryhmätuokioksi. Tällä tavoin Triangeli-perheyksikkö halusi minun kehittävän aiempaan vuonna 2009 alkanutta Vauvayhteisöpalaveria. Vastasin Vauvayhteisöpalaverin kehitystarpeeseen tekemällä ohjaajille oppaan palaverista. Oppaan suunnittelusta, kokoamisesta ja sen julkaisusta tuli puolestaan opinnäytetyöni päätavoite.

Saavutin opinnäytetyöprosessissa niin opinnäytetyöni päätavoitteen että ohjaajien oppaan tavoitteen. Opinnäytetyön päätavoitteen lopputuloksena julkaisin Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien oppaan perheyksikössä. Opas oli perheyksikössä kolme viikkoa eli kolme Vauvayhteisöpalaveri käyttökertaa. Ohjaajien antamissa kirjallisissa palautteissa kävi ilmi, että opas on sellaisenaan hyvä, onnistunut ja käyttövalmis työväline työelämän tarpeisiin. Ohjaajien mielestä oppaalla oli vastattu heidän tarpeeseen kehittää Vauvayhteisöpalaverista suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja tarkoituksenmukainen ryhmätuokio.

Opinnäytetyön ja oppaan tavoitteiden saavuttaminen ei ole ollut helppoa. Se oli monen kuukauden, määrätietoisuuden, yhteistyön perheyksikön ohjaajien kanssa, suunnitelmallisuuden, pohdintojen ja lukuisten kirjoitustuntien tulos. Jos olisin tiennyt opinnäytetyöprosessin olevan näin pitkä ja työläs, olisi minua huimannut ottaessani haasteen vastaan. Suurten kokonaisuuksien kuten kirjallisen raportin ja oppaan tekeminen samanaikaisesti vaikeuttivat työn suunnitelmallista etenemistä että tukivat ja täsmensivät toistensa tarkoitusta.

Haasteellisinta opinnäytetyöprosessissa oli moninaisen teoriataustan etsiminen, löytyminen ja täsmentyminen. Jouduin rajaamaan teoriataustaa useaan kertaan ennen kuin päädyin lopulliseen ratkaisuun yhdistää yhteisöhoitoon ja lapsilähtöisyyden periaatteet yhdessä lapsen oikeuksien tulla kuulluiksi ja ryhmätyöskentelyn vauvojen kanssa. En ollut täysin tyytyväinen aineistoni kirjalliseen tietoon, jonka takia päädyin myös haastattelemaan neljää ensikodin ulkopuolista äiti-vauvaryhmän ohjaajaa. Olen lopulliseen keräämääni aineistoon erittäin tyytyväinen. Vaikka teoriatausta on moninainen, on mie-

lestäni sen jokainen pala tärkeä muodostaessa suunnitelmallisen, tavoitteellisen ja tarkoituksenmukaisen Vauvayhteisöpalaverin.

Mielestäni Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien opasta voi soveltaa muihin ensikotiperheyksiköihin ja yksiköissä järjestettäviin perhetapaamisiin. Vaikka tein oppaan vastaamaan Triangeli-perheyksikön tarpeita, on jokaisella ensikotiperheyksiköllä samat yhteisöhoidon lähtökohdat ensikotityössä. Muissa yksiköissä Vauvayhteisöpalaveria ei järjestetä, mutta uskon että nykyisellä oppaalla on helpompi siirtää tietoja ja taitoja eteenpäin jos perheyksiköt haluavat Vauvayhteisöpalaveri-idean käyttöönsä. Triangeli-perheyksikön ohjaajan mukaan Helsingin ensikoti ry:n lapsityöryhmän kokouksessa työstäni kiinnostuivat toiset perheyksiköt. Vauvayhteisöpalaverin laajentamisen ja ohjaajien oppaan soveltaminen muihin yksiköihin on mielestäni ajatuksen arvoinen jatkokehitysmahdollisuus.

En halua rajata ohjaajien oppaan käyttömahdollisuuksia ainoastaan ensikotiperheyksiköihin. Mielestäni kaikissa yhteisöhoidon periaatteita noudattavissa vauvoista ja vanhemmista koostuvista perheyksiköissä voidaan toteuttaa Vauvayhteisöpalaveri-ohjaajien opasta soveltaen sitä oman yhteisön tarpeeseen. Mielestäni jatkotutkimuksen kannalta olisi kiinnostavaa tietää vanhempien mielipiteet ohjaajien oppaasta. Nykyinen ohjaajien opas sisältää minun, ohjaajien, teoriataustan ja asiantuntijoiden näkökulmat suunnitelmallisesta, tavoitteellisesta ja tarkoituksenmukaisesta Vauvayhteisöpalaverista. Vanhempien mielipiteet jäivät pois tästä ohjaajien oppaasta. Olisi kiinnostavaa yhdistää kokoamani näkökulmien lisäksi vanhempien näkökulma aiheeseen. Tämä voisi motivoida useampaa vanhempaa osallistumaan vauvan kanssa vapaaehtoiseen Vauvayhteisöpalaveriin.

Haluan työni lopuksi kiittää Triangeli-perheyksikön ohjaajia mieluisasta opinnäytetyöaiheesta, kannustuksesta, yhteistyöstä ja tuesta. Kiitoksen ovat ansainneet myös puolisoni ja perheeni. Yksilötyönä toteutettu opinnäytetyö vaati läheisieni kuulevia korvia ja ajatusten äänen puntarointia. He jaksoivat tukea ja kannustaa minua eteenpäin kun itse en olisi jaksanut. Kiitokset kuuluvat myös opponoijaopettajilleni Rantanen-Nenoselle ja Tiitalle, jotka vaativat minua jatkuvasti täsmentämään, rajaamaan ja perustelemaan työtäni. Kiitos myös Metropoliolle, turvallisesta ammatillisesta kasvuympäristöstä.

Toivon, että työni herättää ja pysähdyttää perheyksikön vanhemmat katsomaan maailmaa vauvojensa näkökulmasta. Maailma voi näyttää vauvojen näkökulmasta hyvin erilaiselta. Vauvojen maailmassa ei murehdita kiirettä, ei vaivata päätä raha-asiolla eikä anneta vauvalle vastuuta omasta kehityksestään. Vauvojen maailmassa vauva on tyytyväinen kun hänen perustarpeensa huomioidaan ja täytetään.

Lähteet

- Aalto, Tiiu- Alarto, Liisa- Jurvelin-Åkvist, Sari- Laaninen, Katri- Lukka, Kirsi- Manninen, Eika- Mansikkasalo, Kirsi- Nieminen, Sari, Slätis, Maarit- Vanhanen, Jonna 2007. Vauvan tarvekartta pohdittavaksi vanhemmille. Helsinki.
- Aalto, Tiiu 2010. Sosiaaliohjaaja, Vauvakynkän perustaja. Helsinki. Haastattelu 30.08 2010
- Ahlquist, Sari- Kanninen, Katri 2003. Varhaisen vuorovaikutuksen arviointi. Teoksessa Niemelä, Pirkko- Siltala, Pirkko -Tamminen, Tuula (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.
- Alarto, Liisa 2010. Sosiaaliohjaaja, Vauvan tarvekartan yksi tekijä. Sofian vuorovaikutuskeskus. Helsinki. Haastattelu 24.08. 2010.
- Anttinen, Erik E.- Ojanen, Markku 1984. Sopimusvuoren terapeuttiset yhteisöt. Näkemyksiä ja havaintoja kokemisen ja tutkimisen perusteella. Tampere: Sopimusvuori ry.
- Bloor, Michael- McKeganey, Neil- Fonkert, Dick 1988. One Foot in Eden. A Sociological Study of the Range of Therapeutic Community Practice. London and New York: Routledge.
- Carlsson, Teija 2010. Musiikkiterapeutti, filosofianmaisteri. Helsinki. Haastattelu. 27.08. 2010.
- DeLeon George 2000. The Therapeutic Community. Theory, Model and Method. New York: Spinger Publishing Company.
- Eskola, Jari -Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Marjatta – Jauhiainen, Riitta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.
- Forsberg, Hannele 2000. Lapsen näkökulmaa tavoittamassa. Arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävästä projektista. Helsinki: Nykypaino Oy.
- Hakala, Juha T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Tampere: Gaudeamus.
- Heinänen, Aira 2002. Ensikodin kasvutarina 1942-2002. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Helsingin ensikoti ry 2010. Perheyksiköt Kaneli ja Triangeli. Verkkodokumentti. <<http://www.helsinginensikoti.fi/ie/index.html> > Luettu 17.10.2010.

- Helsingin ensi- ja turvakotien liitto 2010. Ensikotiasuminen. Verkkodokumentti. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/helsingin_ensikoti_ry/> Luettu: 4.5.2010.
- Helsingin ensikoti ry:n perehdytyskansio 2008.
- Hujala, Eeva- Parrila, Sanna- Lindberg, Päivi- Nivala Veijo- Tauriainen, Leena- Vartiainen Pirkko 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuskeskus. Oulun yliopistopaino.
- Huttunen, Eeva 1989. Päivähoidon toimiva arki. Varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hytönen, Juhani 1997. Lapsikeskeinen kasvatus. 4. uudistettu painos. Juva: WSOY.
- Hytönen, Juhani 2008. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Kaipio, Kalevi 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kinos, Jarmo 2002. Kohti lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen teoriaa. Kasvatus 2/2002. 33.vuosikerta. Suomen kasvatustieteellinen aikakausikirja. 119-132.
- Janhunen, Kristiina- Oulasmaa, Minna 2008. Äidin kielletyt tunteet. Nykypaino Oy. Väestöliitto.
- Kalland, Mirjam 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus.
- Kemppinen, Kaarina (toim.) 2008. Äidin herkkyys vauvan viesteille –arviointi, jatkuvuus ja riskit. Teoksessa Launonen, Kaisa- Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija- Lehtihalmes, Matti. Varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laakso, Marja-Lea (toim.) 2008. Hei katsopa tänne! –Äidin sensitiivisyys ja jaetun tarkkaavuuden hetket lapsen kielellisen kehityksen kontekstina. Teoksessa Launonen, Kaisa- Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija- Lehtihalmes, Matti. Varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lapsiasianvaltuutettu 2010. Yleissopimus lasten oikeuksista. Verkkodokumentti. <http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet> Luettu 27.6.2010.
- Lehtonen, Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/> Luettu: 15.08. 2010.
- Murto, Kari 1997. Yhteisöhoiton suuntauksia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Pulkkinen, Lea- Launonen Leevi 2005. Eheytetty koulupäivä. Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ruisniemi, Arja 2006. Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <<http://acta.uta.fi/teos.php?id=10846>> Tampere University Press. Luettu 27.8. 2010.
- Salo, Saara 2010. Psykologi, psykologiantohtori, psykoterapaeutti, Theraplay vuorovaikutusterapeutti. Helsinki. Haastattelu 26.08. 2010.
- Stolt, Suvi (toim.) 2008. Pienen lapsen varhaisen kielen tukeminen. Teoksessa Launonen, Kaisa- Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija- Lehtihalmes, Matti. Varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Taskinen, Sirpa 2008. Lastensuojelulaki. Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tutkimus eettinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Verkkodokumentti. <<http://www.tenk.fi/HKT/index.htm>.> Luettu 6.8.2010.
- Triangelin esite 2010.
- United Nations Children´s Fund 2010. Lasten oikeuksien sopimus. Verkkodokumentti. <http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf>. Luettu 22.6.2010.
- Kaipio, Kalevi 2009. Yhteisöhoito leviää maailmalle tuloksellisuutensa vuoksi. julkastu 5.5 2009. Verkkodokumentti. <http://community.stakes.fi/blogs/neuvoa-antavat/archive/2009/05/05/Kalevi-Kaipio_3A00_-Yhteis_F600_hoito-levi_E400E400_-maailmalla-tuloksellisuutensa-vuoksi.aspx>. Luettu 13.10 2010.
- Vilkkä, Hanna –Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vauvayhteisöpalaverin alusta

Vauvayhteisöpalaverin pehmustettu alusta. Kuviona Vauvan tarvekartta.

Suunnittelija ja tekijä: Saara Sirén 2010

Opinnäytetyölupa